

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

2016

MUSEUM OF
BYZANTINE
CULTURE

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ:
ΤΟ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ
TELLING TIME: THE YEAR AND ITS CELEBRATIONS

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού τιμήθηκε με το
Βραβείο Μουσείου του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έτος 2005
The Museum of Byzantine Culture was awarded the
Council of Europe Museum Prize for the year 2005

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Λεωφ. Στρατού 2, 546 40 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2313 306 400

www.mbp.gr

Museum of Byzantine Culture

2, Stratou Ave., GR-546 40 Thessaloniki, Greece

Tel. +30 2313 306 400

www.mbp.gr

© 2015 Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού / Museum of Byzantine Culture

ISBN: 978-960-9669-04-7

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 2016 DESK DIARY

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ:
ΤΟ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ

T E L L I N G T I M E:
THE YEAR AND ITS CELEBRATIONS

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ASSOCIATION OF THE FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

Λεπτομέρεια εικόνας των Αγίων Πάντων, Θεσσαλονίκη, 18ος αι.
Detail from an icon of All Saints, Thessaloniki, 18th c.

In 2013-2014, the Museum of Byzantine Culture participated in the celebration of the European Days of Cultural Heritage under the general title “The Faces of Time” with a series of actions and the theme of Time in Byzantium. Within this framework, the Museum offered guided tours of its permanent exhibition with the help of a special leaflet of the same title (“Measuring Time in Byzantium”). Interest by the public was such that it led us to dedicate this Desk Diary to Time, on the specific subject of “Telling Time: The Year and its Celebrations”.

The concept of time has always occupied man through the observation of everyday life and recurring natural phenomena. Its measurement was decisive for human survival. The yearly calendar is precisely the result of man’s effort to define time. In Late Antiquity and during the Byzantine and Post-Byzantine periods, a number of systems were employed to demarcate various events and measure the intervals between them.

The notions of our people concerning the division of time were strongly dependent on the occupations of agricultural as well as pastoral life, which were related to the climate and changes in nature, cultural influences, and the religious calendar. For this reason, all the customs the common man normally practices at the start of a new temporal period to ensure good health, prosperity, and a good harvest—and their accompanying beliefs, with purification activities and the warding off of evil—are postponed or repeated according to prevailing beliefs about the beginning of the new year and its seasons. As the folklorist Dim. Loukatos has characteristically expressed it, *“in this place, religious and customary worship always relied—in addition to God and man—on the third good factor of common beliefs and inspiration, Nature herself and Climate”*.

Through the 42 exhibits and portable ancient monuments in the Museum collection presented in this Desk Diary (mosaics, inscriptions, sculptures, coins, icons, etchings, wall paintings, textiles, pottery, and miniature works of art), one obtains a brief but full picture of the means of dating, defining, and measuring time, of celebrations and feasts throughout the year from Late Antiquity onward down to our own day, when means and systems having their origins in antiquity and Byzantium survive or have been adopted. The Greco-Roman pagan tradition survived and evolved, sanctified and Christianized in the calendar of feasts, and in the customs and rituals of the Greek people, driven by the anticipation of hope for the new which comes at each turn of the year and especially at the beginning of each new year. Our best wishes for a good and creative New Year to all readers and friends of Byzantine culture and our Museum.

Dr Agathoniki Tsilipakou

Director, Museum of Byzantine Culture

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού συμμετείχε τη διετία 2013-2014 στον εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς υπό το γενικό τίτλο «Τα πρόσωπα του Χρόνου» με σειρά δράσεων και θεματική τον Χρόνο στο Βυζάντιο. Στο πλαίσιο αυτό το Μουσείο προσέφερε ξεναγήσεις στη μόνιμη έκθεση με τη βοήθεια και ειδικού ομότιμου φυλλαδίου («Μετρώντας το Χρόνο στο Βυζάντιο»). Το ενδιαφέρον του κοινού ήταν τέτοιο που μας οδήγησε να αφιερώσουμε και το ανά χείρας ημερολόγιο στον Χρόνο με επιμέρους θεματική «Διαβάζοντας τον Χρόνο: το έτος και οι γιορτές του».

Η έννοια του χρόνου πάντοτε απασχολούσε τον άνθρωπο μέσα από την παρατήρηση της καθημερινότητας και των επαναλαμβανόμενων φυσικών φαινομένων. Η μέτρησή του ήταν καθοριστική για την ανθρώπινη επιβίωση. Το ετήσιο ημερολόγιο είναι ακριβώς το αποτέλεσμα της προσπάθειας του ανθρώπου να ορίσει τον χρόνο. Στην ύστερη αρχαιότητα και κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο χρησιμοποιούνταν διάφορα συστήματα για τον ορισμό των διαφόρων γεγονότων και τη μέτρηση των μεταξύ αυτών χρονικών διαστημάτων.

Η αντίληψη του λαού μας για τη διαίρεση του χρόνου ήταν έντονα εξαρτημένη από τις ασχολίες κυρίως της αγροτικής, αλλά και της ποιμενικής ζωής, οι οποίες συναρτώνται με το κλίμα και τις αλλαγές στη φύση, τις πολιτιστικές επιδράσεις και το θρησκευτικό εορτολόγιο. Για το λόγο αυτόν όλα τα έθιμα που ο άνθρωπος του λαού τελεί από συνήθεια κατά την έναρξη μιας νέας χρονικής περιόδου για να εξασφαλίσει υγεία, ευημερία και καλή σοδειά και οι δοξασίες που τα συνοδεύουν, με καθαρτήριες ενέργειες και αποτρεπτικές του κακού, μετατίθενται ή επαναλαμβάνονται σύμφωνα με τις αντιλήψεις που επικρατούν για την αρχή του χρόνου και των διαφόρων εποχών του. Όπως χαρακτηριστικά διατυπώνει ο λαογράφος Δημ. Λουκάτος «σε τούτον τον τόπο η θρησκευτική και εθιμική λατρεία στηρίχτηκαν πάντα, εκτός από τον θεό και τους ανθρώπους, στον τρίτο αγαθό παράγοντα κοινών δοξασιών κι εμπνεύσεων, την ίδια τη Φύση και το Κλίμα».

Μέσα από τα 42 εκθέματα και κινητά αρχαία μνημεία των συλλογών του Μουσείου που παρουσιάζονται στο παρόν ημερολόγιο (ψηφιδωτά, επιγραφές, γλυπτά, νομίσματα, εικόνες, χαρακτικά, τοιχογραφίες, υφάσματα, κεραμικά, αντικείμενα μικροτεχνίας) αποκτά κανείς μια συνοπτική αλλά πλήρη εικόνα των τρόπων χρονολόγησης, ορισμού και μέτρησης του χρόνου, των εορτών του έτους από την ύστερη αρχαιότητα κ.ε. μέχρι τις μέρες μας, όπου επιβιώνουν ή υιοθετούνται τρόποι και συστήματα που έχουν τις απαρχές τους στην αρχαιότητα και το Βυζάντιο. Η ελληνορωμαϊκή, ειδωλολατρική παράδοση επιβίωσε, μετεξελίχθηκε, καθαγιασμένη και εκχριστιανισμένη στο εορτολόγιο, στα έθιμα και τις τελετές του λαού μας με γνώμονα την προσδοκία της ελπίδας για το νέο που έρχεται σε κάθε καμπή του χρόνου και ιδιαίτερα στην αρχή της νέας χρονιάς. Καλή και δημιουργική Χρονιά σε όλους τους αναγνώστες και φίλους του βυζαντινού πολιτισμού και του Μουσείου μας.

Δρ Αγαθονίκη Τσιλιπάκου

Διευθύντρια, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

The “Friends of the Museum of Byzantine Culture” have once again this year assumed—for the sixteenth time—the cost of publishing the yearly Desk Diary, whose subject for 2016 is “Telling Time: The Year and its Celebrations”.

Archaeologist Antigoni Tzitzibassi has written the Diary’s relevant text, wherein she refers to the concept of time from the Prehistoric age, the crucial importance of the Sun and Moon, the measurement of time by lunar months, the creation of the first calendar and later, the Julian calendar (45 BC) and finally, the Gregorian calendar (16th c.), i.e. that which came into general use in the Western world in the 18th century. Reference is then made to each month individually: to the origin of its name, its symbolism, the customs, and the seasonal tasks and major celebrations which as a rule formed its reference points. Here we may recall that in antiquity the Moon, which was employed to measure the length of the month, was called “*Mene*” in Greek. The word “month” comes from it, and the root of the Greek word is found in other European languages: *mesē*, *mes*, *mois*, *month*, *monat* and others. We also recall the rich series of mosaic representations depicting the months. Above all, the references to the celebrations during each month recall for us the importance of religious celebrations in earlier generations as events in which all of society participated.

The Board of the “Friends of the Museum of Byzantine Culture” extends its thanks to all those who contributed to sponsoring the publication of this Desk Diary, and wishes its members and fellow citizens health and happiness throughout all the days of 2016.

the Executive Committee

of the “Friends of the Museum of Byzantine Culture”

Οι «Φίλοι του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού» ανέλαβαν και εφέτος, για 16η χρονιά τη δαπάνη για την έκδοση του ετήσιου ημερολογίου - λευκώματος με θέμα για το 2016 «Διαβάζοντας τον Χρόνο: το έτος και οι γιορτές του».

Η αρχαιολόγος κ. Αντιγόνη Τζιτζιμπάση έγραψε το σχετικό με το θέμα του ημερολογίου κείμενο. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην έννοια του χρόνου από την προϊστορική εποχή, την καθοριστική σημασία της παρουσίας του Ήλιου και της Σελήνης, τη μέτρηση του χρόνου με τον σεληνιακό μήνα, τη δημιουργία του πρώτου ημερολογίου, αργότερα του ιουλιανού (45 π.Χ.) και τέλος του γρηγοριανού (16ος αι. μ.Χ.), δηλαδή του ημερολογίου που γενικεύθηκε τον 18ο αι. μ.Χ. στον δυτικό κόσμο. Στη συνέχεια αναφέρεται σε κάθε μήνα χωριστά: στην προέλευση του ονόματός του, τους συμβολισμούς, τα έθιμα, τις εποχικές εργασίες και τις κυριότερες γιορτές, αυτές που κατά κανόνα αποτελούν τα σημεία αναφοράς του. Στη θέση αυτή θυμίζουμε πως η Σελήνη, που είναι το μέτρον διάρκειας του μήνα, στην αρχαιότητα λεγόταν «μήνη», απ' όπου προέρχεται η λέξη μήνας και ότι η ρίζα της ελληνικής λέξης βρίσκεται και στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες : mese, mes, mois, month, monat κ.α. Ακόμη θυμίζουμε την πλούσια σειρά ψηφιδωτών παραστάσεων που εικονογραφούν τους μήνες, κυρίως όμως η αναφορά στις γιορτές κάθε μήνα μας φέρνει στη σκέψη τη σημασία που είχαν οι θρησκευτικές γιορτές τις προηγούμενες γενιές ως εκδηλώσεις συμμετοχής όλης της κοινωνίας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο των «Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού» ευχαριστεί όσους συνέβαλαν με την χορηγική τους συμμετοχή στην έκδοση του ημερολογίου και εύχεται στα μέλη και τους συμπολίτες υγεία και χαρές όλες τις ημέρες του 2016.

το Διοικητικό Συμβούλιο

των «Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού»

Λεπτομέρεια ξυλόγλυπτης εικόνας με το Δωδεκάορτο, τις δώδεκα γιορτές που αναφέρονται στα σπουδαιότερα γεγονότα της ζωής του Χριστού, συλλογή Δ. Οικονομοπούλου, 18ος -19ος αι.
Detail from a wood-carved icon with the Dodekaorton, the twelve celebrations referring to the most important events in the life of Christ, D. Oikonomopoulos Collection, 18th-19th c.

Διαβάζοντας τον Χρόνο: το έτος και οι γιορτές του

Η έννοια του χρόνου απασχόλησε από πολύ νωρίς τον άνθρωπο καθώς σχετίζεται με την ίδια του την ύπαρξη. Βαθιά συνδεδεμένος με τη φύση, ο προϊστορικός άνθρωπος, παρατηρούσε τον έναστρο ουρανό και προσπαθούσε να εξηγήσει τη δημιουργία του κόσμου πλάθοντας μύθους. Έτσι, οι πανάρχαιοι ερμηνευτικοί μύθοι για τη δημιουργία του κόσμου έχουν συχνά ως αφετηρία τον ουρανό και τις κινήσεις των μακρινών ουράνιων σωμάτων.

Επαναλαμβανόμενα φυσικά φαινόμενα, με πιο σημαντικό την εναλλαγή μέρας-νύχτας, οδηγούν τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει την πρώτη μονάδα μέτρησης του χρόνου, την ημέρα, που σχετίζεται με την παρουσία του ζωοποιού Ήλιου στον ουρανό. Η παρατήρηση της Σελήνης και των μεταμορφώσεών της οδηγεί στην επόμενη μονάδα μέτρησης του χρόνου, τον σεληνιακό μήνα, που αντιστοιχεί σε 29 σχεδόν ημέρες. Στην ελληνική γλώσσα, άλλωστε, η λέξη μήνας προέρχεται από τη Μήνη, την ονομασία της Σελήνης, όταν αποκτά το μηνοειδές, σε μορφή δρεπανιού, σχήμα της.

Η ανάπτυξη της γεωργίας γύρω στο 7.000 π.Χ. σημαίνει ότι ο άνθρωπος έχει κατανοήσει τη διαδοχή των εποχών και μπορεί να προβλέψει την περιοδική επανάληψή τους καταγράφοντας τις φάσεις της Σελήνης. Δημιουργεί έτσι το πρώτο ημερολόγιο, που η επεξεργασία του συχνά αποδίδεται σε κάποιον μυθικό ήρωα που το χαρίζει στους ανθρώπους. Για τους αρχαίους Έλληνες είναι ο Προμηθέας, ενώ για τους Ρωμαίους ο Ρωμύλος (8ος αι. π.Χ.) και ο Νουμάς Πομπήλιος (715-672 π.Χ.).

Επιγραμματικά θα λέγαμε πως τα ημερολόγια της αρχαιότητας μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: στο σεληνιακό, με δώδεκα σεληνιακούς μήνες, στο σεληνο-ηλιακό, με δώδεκα σεληνιακούς μήνες και εμβόλιμες μέρες, όπως ήταν τα αρχαία ελληνικά

ημερολόγια, και τέλος, στο ηλιακό, με σημείο αναφοράς μόνο τον Ήλιο, δώδεκα μήνες και διάρκεια 365 ημέρες. Στα ημερολόγια της αρχαιότητας οι μήνες έπαιρναν την ονομασία τους είτε από τις γιορτές που τελούνταν κατά τη διάρκειά τους είτε από τη σειρά που είχαν στο έτος.

Το σημερινό ημερολόγιό μας έλκει την καταγωγή από το ρωμαϊκό που αρχικά ήταν δεκάμηνο με Πρωτοχρονιά την 1η Μαρτίου, ώσπου ο Νουμάς Πομπήλιος το μεταρρύθμισε σε δωδεκάμηνο, προσθέτοντας στο τέλος του έτους τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο. Αργότερα, στα μέσα του 2ου αι. π.Χ., η Πρωτοχρονιά μετακινήθηκε από την 1η Μαρτίου στην 1η Ιανουαρίου. Με τις αλλαγές αυτές οι μήνες Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος και Δεκέμβριος, που σημαίνουν έβδομος, όγδοος, ένατος και δέκατος αντίστοιχα, άλλαξαν τη σειρά τους, διατήρησαν όμως την ονομασία τους.

Βασισμένος σ' αυτό το ημερολόγιο και με στόχο την αντικατάσταση των διάφορων τοπικών ημερολογίων που ίσχυαν στην απέραντη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ο Σωσιγένης, αστρονόμος από την Αλεξάνδρεια, δημιούργησε ένα ηλιακό ημερολόγιο, που καθιερώθηκε το 45 π. Χ. από τον αυτοκράτορα Ιούλιο Καίσαρα (100-44 π.Χ.). Για να υπάρχει αντιστοιχία με το πραγματικό ηλιακό έτος των 365 ημερών προστέθηκε μια μέρα σε κάθε μήνα. Έτσι, οι 12 μήνες απέκτησαν διάρκεια 30 ή 31 ημέρες. Ορίστηκε, επίσης, σε τέσσερα διαδοχικά έτη η διάρκεια των τριών πρώτων να είναι 365 ημέρες και του τέταρτου 366 (δίσεκτο). Το ημερολόγιο αυτό ονομάστηκε ιουλιανό και τροποποίησή του χρησιμοποιούμε και σήμερα.

Το ιουλιανό ημερολόγιο ήταν το επίσημο ημερολόγιο της ρωμαϊκής και βυζαντινής αυτοκρατορίας. Πάνω σε αυτό η Εκκλησία τοποθέτησε το χριστιανικό εορτολόγιο λαμβάνοντας υπόψη τη «φαινομενική» ετήσια τροχιά του Ήλιου γύρω από τη Γη. Η τροχιά αυτή καθορίζεται από τέσσερα σημεία: την εαρινή ισημερία στις 21 Μαρτίου, τη φθινοπωρινή στις 23 Σεπτεμβρίου, όπου μέρα και νύχτα έχουν ίση χρονική διάρκεια, και τα δυο ηλιοστάσια ή αλλιώς τροπές, το θερινό ηλιοστάσιο στις 21 Ιουνίου, όπου έχουμε τη μεγαλύτερη σε διάρκεια ημέρα του έτους, και το χειμερινό στις 21 Δεκεμβρίου με τη μεγαλύτερης διάρκειας νύχτα.

Σε αυτές τις κομβικές ημερομηνίες, ήδη από τα ρωμαϊκά χρόνια, υπήρχαν δημοφιλείς γιορτές, όπως τα Σατουρνάλια (17-23

Δεκεμβρίου), το γενέθλιο του αήπτητου Ήλιου (25 Δεκεμβρίου), οι Καλένδες (1 Ιανουαρίου) και η γιορτή του Αιώνος (6 Ιανουαρίου). Η Εκκλησία τοποθέτησε στην εαρινή ισημερία, στις 25 Μαρτίου, τον Ευαγγελισμό και στη φθινοπωρινή, στις 23 Σεπτεμβρίου, τη Σύλληψη του Ιωάννη Βαπτιστή, ενώ στο θερινό ηλιοστάσιο, στις 24 Ιουνίου, τη Γέννηση του και στο χειμερινό, στις 25 Δεκεμβρίου, τη Γέννηση του Χριστού. Οι χριστιανικές γιορτές μέσα στο ημερολογιακό έτος έχουν, επίσης, χρονική αλληλουχία που συμφωνεί με τα εξιστορούμενα στα ιερά κείμενα.

Η επόμενη τροποποίηση του ημερολογίου έγινε τον 16ο αιώνα από τον πάπα Γρηγόριο ΙΓ' για να αντιμετωπιστούν κάποιες ατέλειες του ιουλιανού ημερολογίου. Το βελτιωμένο, γρηγοριανό ή αλλιώς νέο, ημερολόγιο αποτελεί από τον 18ο αι. το ημερολόγιο του δυτικού κόσμου. Στον ελλαδικό χώρο οι βελτιώσεις καθιερώθηκαν με καθυστέρηση το 1924, εξαιτίας των αλλαγών που θα επέφεραν στο χριστιανικό εορτολόγιο και της δυσπιστίας απέναντι στην παπική εκκλησία. Μικρή μερίδα του ορθόδοξου κόσμου, οι παλαιοημερολογίτες, συνεχίζουν να χρησιμοποιούν το ατελέστερο ιουλιανό ημερολόγιο.

Στο σημερινό μας γρηγοριανό ημερολόγιο ανιχνεύονται πολλά στοιχεία της ελληνορωμαϊκής παράδοσης σε ονομασίες και έθιμα που επιβιώνουν ως τις μέρες μας. Παράλληλα με τις λατινογενείς ονομασίες των μηνών ο λαός δημιουργεί νέες, καθώς και προσωποποιήσεις που σχετίζονται με τις αγροτικές εργασίες του κάθε μήνα. Αυτές προστίθενται στις υπάρχουσες από την αρχαιότητα, που συνέδεαν τον κάθε μήνα με ένα ζώδιο, δηλαδή με ένα σύμπλεγμα αστεριών, σχηματίζοντας τον γνωστό μας ζωδιακό κύκλο.

Ο Ιανουάριος ή Γενάρης, πρώτος μήνας του ημερολογίου μας, πήρε την ονομασία του από τον Ρωμαίο θεό Janus (Ιανό) που συμβόλιζε την αρχή και το τέλος. Γι' αυτό και οι Ρωμαίοι παρίσταναν τον Ιανό με δυο πρόσωπα, το ένα να κοιτά το παρελθόν και το άλλο το μέλλον. Στον Ιανό οι Ρωμαίοι αφιέρωναν την πρώτη μέρα του νέου έτους αλλά και τις calendae (καλένδες), την πρωτομηνιά. Η πρώτη μέρα κάθε μήνα, η νομηνία, ήταν άλλωστε ιερή μέρα και στα αρχαία ελληνικά ημερολόγια.

Την 1η Ιανουαρίου γινόταν στη Ρώμη η ανάδειξη των υπάτων, υψηλού τιμητικού αξιώματος με ετήσια διάρκεια. Ο ισχυρός

συσχετισμός του Ιανουαρίου με το υπατικό αξίωμα αποτυπώνεται σε ψηφιδωτά δάπεδα που παριστάνουν τον Ιανουάριο ως ύπατο, τη στιγμή που μοιράζει νομίσματα στο πλήθος. Την 1η Ιανουαρίου υπήρχαν διαβατήρια έθιμα, που συνδέονται με το πέρασμα από κάτι παλιό σε κάτι καινούργιο, όπως κάλαντα, τυχερά παιχνίδια, μαντικές ενέργειες, που σκοπό είχαν να εξασφαλίσουν ευτυχία και καλή χρονιά. Οι Βυζαντινοί τη μέρα αυτή αντάλλασαν ευχές και τα παιδιά έπαιρναν χρήματα, δώρα και γλυκίσματα.

Τον Ιανουάριο η Εκκλησία γιορτάζει τα Θεοφάνεια ή Φώτα, τη Βάπτιση του Χριστού από τον Ιωάννη Βαπτιστή, τον προφήτη που προετοίμασε τον δρόμο του Χριστού και τους μεγάλους ιεράρχες του 4ου αι.

Ο Γενάρης συνδέεται με την παραγωγή του κρασιού και για τους κτηνοτρόφους είναι η εποχή που γεννούν τα κοπάδια τους.

Ο Φεβρουάριος ή Φλεβάρης ή Κουτσοφλέβαρος, είναι ο μικρότερος μήνας του ημερολογίου μας με 28 ή κάθε τέσσερα χρόνια με 29 ημέρες. Η εξελληνισμένη ονομασία του προέρχεται από το λατινικό ρήμα *februare*, που σημαίνει εξαγνίζω, γιατί τότε γιορτάζονταν οι Ρωμαίοι θεοί *Februs* και *Februa* και τελούνταν διαβατήρια έθιμα εξαγνισμού που σχετίζονταν με τον κόσμο των νεκρών.

Η προσθήκη μιας μέρας τον Φεβρουάριο κάθε τέσσερα χρόνια, το γνωστό μας δίσεκτο έτος, οφείλει την ονομασία του στο ρωμαϊκό παρελθόν του ημερολογίου μας. Η εμβόλιμη μέρα τοποθετούνταν αρχικά μετά την 24η Φεβρουαρίου και ονομαζόταν σύμφωνα με το ρωμαϊκό σύστημα αρίθμησης των ημερών *bis sextus*, δηλαδή δις έκτη, επειδή μετριόταν δυο φορές. Αν και στη συνέχεια η προσθήκη της μέρας γινόταν στο τέλος του μήνα, η ονομασία παρέμεινε για να χαρακτηρίζει όλο το έτος.

Τον Φεβρουάριο η Εκκλησία γιορτάζει την Υπαπαντή του Χριστού και τους αγίους Τρύφωνα και Χαράλαμπο, που συνδέονται με τον μόχθο των αγροτών και τις επιδημίες. Τον μήνα αυτό ο αγροτικός πληθυσμός ασχολείται με το κλάδεμα και το καθάρισμα του αμπελιού, το μάζεμα της ελιάς και το κυνήγι της αγριόπαπιας.

Ο Μάρτιος, τρίτος μήνας του ημερολογίου μας, οφείλει την ονομασία του στον θεό του πολέμου *Mars* (Άρη), στον οποίο

ήταν αφιερωμένος. Η παλαιότερη ονομασία του ήταν *Primus*, δηλαδή Πρώτος, καθώς ήταν ο πρώτος μήνας στο δεκάμηνο ρωμαϊκό ημερολόγιο που σηματοδοτούσε τον ερχομό της άνοιξης και την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων. Η 1η Μαρτίου, η Πρωτοχρονιά, συνοδευόταν από αντίστοιχα έθιμα, τα οποία εξακολούθησαν να τελούνται ως τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, αν και η Πρωτοχρονιά είχε ήδη μετατεθεί στην 1η Ιανουαρίου.

Τον Φεβρουάριο-Μάρτιο ξεκινούν και οι Αποκριές, περίοδος στην οποία επιβιώνουν παγανιστικά έθιμα με ρίζες στις γιορτές του Διονύσου. Για τη χριστιανική θρησκεία οι Αποκριές είναι οι τρεις εβδομάδες προετοιμασίας των πιστών για τη νηστεία των σαράντα ημερών, τη Σαρακοστή, που ξεκινά την Καθαρά Δευτέρα και συνδέεται με την κινητή γιορτή του Πάσχα. Τη Σαρακοστή τελούνται θρησκευτικές εκδηλώσεις αφιερωμένες στη μνήμη των νεκρών, τα Ψυχοσάββατα. Το νεκρικό αυτό έθιμο με μνημόσυνα και προσφορές στους προσφιλείς νεκρούς επιβιώνει από τα ρωμαϊκά χρόνια και απεικονίζεται σε τοιχογραφία του 4ου αι. από τη Θεσσαλονίκη. Η μεγαλύτερη χριστιανική γιορτή του μήνα είναι ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, η γιορτή όπου συναντάται ο ουράνιος και ο επίγειος κόσμος.

Ο τέταρτος μήνας του ημερολογίου μας, ο Απρίλιος, πήρε την ονομασία του από το λατινικό ρήμα *aperire* που σημαίνει ανοίγω, καθώς ανοίγει ο καιρός και αρχίζει να ανθίζει η φύση. Οι αρχαίοι Έλληνες γιόρταζαν την Άρτεμη και τον Δίονυσο, ενώ οι Ρωμαίοι την Αφροδίτη. Στη Ρώμη ξεκινούσαν επίσης τα *Floralia*, τα ρωμαϊκά Ανθεστήρια, και τα Μεγαλίσια προς τιμήν της φρυγικής Μεγάλης Θεάς, Κυβέλης, η λατρεία της οποίας ήταν διαδεδομένη, σύμφωνα με νεότερα ευρήματα, και στη Θεσσαλονίκη.

Η μεγαλύτερη χριστιανική γιορτή του μήνα είναι του αγίου Γεωργίου. Η σπουδαιότητά της φαίνεται από τη μετάθεσή της τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, όταν ο εορτασμός της συμπίπτει με την πένθιμη περίοδο της Σαρακοστής. Η γιορτή του αγίου Γεωργίου όπως και του αγίου Δημητρίου έχουν ιδιαίτερη σημασία για τους κτηνοτροφικούς πληθυσμούς, καθώς δηλώνουν τον ερχομό της άνοιξης και του χειμώνα και τις μετακινήσεις με τα κοπάδια τους.

Η στενή σχέση του Απριλίου με την ποιμενική ζωή αποτυπώνεται σε ψηφιδωτά δάπεδα όπου ο Απρίλιος παριστάνεται ως νεα-

ρός βοσκός. Ενδιαφέρον για τις σχέσεις Θεσσαλονίκης-Ρώμης αποτελεί το ψηφιδωτό δάπεδο του 5ου αι. της συλλογής μας που απεικονίζει τον Απρίλιο ως νεαρό άνδρα, στεφανωμένο με άνθη και καρπούς σύμφωνα με τη δυτική ρωμαϊκή παράδοση.

Ο Μάιος ίσως πήρε το όνομά του από τη ρωμαϊκή θεότητα Majus, που προέρχεται από την ελληνική Μαία, και συμβόλιζε τη γονιμότητα της γης ή από τη ρωμαϊκή γιορτή Majores, που ήταν αφιερωμένη στη μνήμη των ένδοξων προγόνων.

Τον Μάιο γιορτάζεται φέτος το Πάσχα, η Ανάσταση του Κυρίου, η μεγαλύτερη γιορτή του χριστιανισμού. Το Πάσχα, από το εβραϊκό πεσάχ που σημαίνει πέρασμα, ήταν εβραϊκή γιορτή σε ανάμνηση της εξόδου των Εβραίων από την δουλεία της Αιγύπτου και εορταζόταν την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας. Με απόφαση της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, το 325, ορίστηκε το χριστιανικό Πάσχα να γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας και μετά το εβραϊκό Πάσχα, για να μην συμπίπτουν οι δυο γιορτές και να τηρείται η σειρά των γεγονότων. Της γιορτής του Πάσχα προηγείται η Μεγάλη Εβδομάδα, όπου η Εκκλησία επαναφέρει στη μνήμη των πιστών τα Πάθη του Χριστού.

Στη λαϊκή συνείδηση ο Μάιος, ο μήνας της οργιαστικής βλάστησης, είναι φορτωμένος με μαγικές δοξασίες που οφείλονται στην ηχητική σύνδεση των λέξεων Μάιος, μαγεία, με γνωστότερες το μαγιάτικο στεφάνι. Στις 21 Μαΐου η Εκκλησία γιορτάζει τους ισαποστόλους αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη, η γιορτή των οποίων σε μερικές περιοχές συνδέεται με τελετουργικά δρώμενα, όπως τα Ανασθενάρια.

Ο Ιούνιος πήρε πιθανόν την ονομασία του από τη θεά Juno (Ήρα) που γιορταζόταν την 1η του μήνα.

Η 21η Ιουνίου, η αρχή του καλοκαιριού, είναι η μεγαλύτερη μέρα του χρόνου, καθώς βρισκόμαστε στη θερινή τροπή του Ήλιου, δηλαδή ο Ήλιος βρίσκεται στο βορειότερο σημείο της πορείας του. Για εμάς κατοικούμε που στο βόρειο ημισφαίριο, αυτό σημαίνει ότι ο Ήλιος είναι πιο κοντά μας και γιαυτό οι μέρες είναι μεγαλύτερες. Μετά από την 21η Ιουνίου τρέπεται προς τον νοτιά, αρχίζει δηλαδή να απομακρύνεται, γι' αυτό και οι μέρες αρχίζουν να μικραίνουν, ώσπου να φτάσει στο σημείο της χειμερινής του τροπής, στις 24 Δεκεμβρίου, οπότε τρέπεται πάλι προς βορρά και οι μέρες σταδιακά αρχίζουν να μεγαλώνουν.

Σε αυτή την καμπή, στη θερινή τροπή, στο λιοτρόπι, επιβιώνουν πανάρχαια έθιμα που υποδηλώνουν τη στενή σχέση με τον Ήλιο, όπως οι φωτιές του άι-Πάννη του Βαπτιστή, η γέννηση του οποίου γιορτάζεται στις 24 Ιουνίου. Μεγάλες γιορτές του μήνα, που εξαρτώνται από την κινητή γιορτή του Πάσχα, είναι η Ανάληψη και η Πεντηκοστή, που θεωρείται η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας. Τον μήνα αυτό γιορτάζουν, επίσης, οι κορυφαίοι απόστολοι Πέτρος και Παύλος, που σύμφωνα με την παράδοση πέθαναν την ίδια μέρα.

Ο Ιούλιος, έβδομος μήνας του ημερολογίου μας, ήταν αρχικά ο πέμπτος μήνας, γι' αυτό και η παλιά του ονομασία ήταν Quintilis, δηλαδή Πέμπτος. Όταν ο Ιούλιος Καίσαρας δολοφονήθηκε το 44 π.Χ., ο Μάρκος Αντώνιος (82-30 π.Χ.) μετονόμασε τον μήνα σε Julius (Ιούλιο) για να τιμήσει τη μνήμη του.

Τον Ιούλιο γιορτάζεται στα χτισμένα, συνήθως, σε κορυφές βουνών ιερά ο προφήτης Ηλίας. Η λεκτική συνήχηση Ήλιος-Ηλίας συνδέει τη λατρεία του προφήτη και την Ανάληψή του με πύρινο άρμα στους ουρανούς με τον Ήλιο και με διάφορα μετεωρολογικά φαινόμενα, όπως αστραπές, βροχή και σύννεφα. Τον Ιούλιο γιορτάζουν οι άγιοι-θεραπευτές Κοσμάς και Δαμιανός, Παντελεήμονας και οι αγίες Κυριακή, Μαρίνα και Παρασκευή.

Τον Ιούλιο γίνονται με κόπο αγροτικές εργασίες που σχετίζονται με τον κύκλο του σιταριού, όπως ο θερισμός και το αλώνισμα. Στα ορεινά και ψυχρότερα μέρη της Ελλάδας ο θερισμός γίνεται συνήθως τον Ιούλιο και το αλώνισμα τον Αύγουστο ενώ στα πεδινά οι εργασίες ξεκινούν τον Ιούνιο. Σύμφωνα με το κλίμα που επικρατεί στη Βόρεια Ελλάδα παριστάνεται ο Ιούλιος, ως νεαρός θεριστής, σε ψηφιδωτό δάπεδο του 5ου αι. της συλλογής μας.

Ο Αύγουστος ονομαζόταν αρχικά Sextilis, δηλαδή Έκτος, καθώς αυτή ήταν η σειρά του στο δεκάμηνο ημερολόγιο. Αργότερα, το 8 π.Χ., μετονομάστηκε σε Augustus, δηλαδή Σεβαστός, από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Οκταβιανό Αύγουστο (63 π.Χ.-14 μ.Χ.) που διαδέχτηκε στην εξουσία τον δολοφονημένο θείο του Ιούλιο Καίσαρα.

Ο Αύγουστος, ο πιο ζεστός μήνας με την λαμπερή πανσέληνο, είναι αφιερωμένος στην Παναγία. Δεσπόζει τον δεκαπενταύγουστο η γιορτή της Κοίμησης της Θεοτόκου, που τιμάται με

ΩΣΕΡΕΦΟΣ
ΑΓΝΗΩΝ
ΠΑΝΕΚΤΩΝ
ΦΕΙ-ΩΘΩΝΤΟ
ΠΥΡΡΑΖΕΤΙΣΥΦΑΙΕΤ

Telling Time: the Year and its Celebrations

The concept of time has preoccupied man from an early date, given that it was linked with his very existence. Prehistoric man, deeply bound to nature, observed the starry heavens and attempted to explain the creation of the world by fashioning myths. Thus, the age-old interpretative creation myths often had the sky and the movements of distant heavenly bodies as their starting-point.

Recurring natural phenomena, the most important of which was the alternation of day and night, led man to an awareness of the first unit of time measurement, the day, which was connected with the presence of the life-giving Sun in the heavens. The observation of the Moon and its transformations led to the next unit for measuring time, the lunar month, corresponding to almost 29 days. In the Greek language, the word for “month” (Menas) comes from Mene, the name for the Moon when it acquired its sickle-shaped crescent form.

The development of agricultural around 7000 BC meant that men had understood the succession of the seasons and could predict their periodic repetition by recording the phases of the Moon. Thus, they created the first calendar, whose invention is often attributed to some mythical figure who gave it to mankind. For the ancient Greeks, this was Prometheus; for the Romans, it was Romulus (8th c. BC) and Numa Pompilius (715-672 BC).

To put it briefly, we could say that calendars in antiquity could be divided into three categories: lunar (with twelve lunar months), lunar-solar (with twelve lunar months and intercalary days, like ancient Greek calendars), and finally, solar (with the Sun as sole

reference point, twelve months and a length of 365 days). In the calendars used in antiquity, the months took their names either from the celebrations that were held during their course, or from their ordinal position during the year.

Today's calendar originated from the Roman one, which was originally ten months long with the New Year on 1 March until Numa Pompilius modified it to twelve months by adding January and February at the end of the year. Later, in the mid-2nd century BC, the New Year was moved from 1 March to 1 January. With these changes, the months of September, October, November and December—which meant “seventh, eighth, ninth, tenth”—altered their sequential order, although they retained their names.

Relying on this calendar and with the goal of replacing the various local calendars in effect across the vast Roman Empire, Sosigenes, an astronomer from Alexandria, created a solar calendar which was established in 45 BC by the Emperor Julius Caesar (100-44 BC). To correspond with the actual solar year of 365 days, a day was added to each month. Thus, the 12 months became 30 or 31 days long. It was also specified that over four successive years, the length of the first three would be 365 days and that of the fourth, 366 (leap year, or the bissextile year). It was named the “Julian calendar”, and we use a modified form of it today.

The Julian calendar was the official calendar of the Roman and Byzantine empires. The Church set the Christian calendar of feasts on it, taking into consideration the “phenomenal” yearly path of the Sun around the Earth. This path was determined by four points: the spring equinox on 21 March and the fall equinox on 23 September, when day and night are of equal length, and the two solstices, the summer solstice on 21 June, when we have the longest day of the year, and the winter solstice on 21 December, when we have the longest night of the year.

Even during Roman times there were popular festivals on or near these key dates, for example the Saturnalia (17-23 December), the birthday of Sol invictus (25 December), the Calends-Kalendae (1 January), and the feast of Aion (6 January). The Church placed the Annunciation around the vernal equinox (25 March) and the conception of John the Baptist around

the autumnal one (23 September); it placed the birth of John the Baptist near the summer solstice (24 June) and the Nativity near the winter one (25 December). In the course of the calendar year, Christian holidays also have a temporal succession in agreement with the events narrated in the sacred texts.

The next modification of the calendar came in the 16th century. It was effected by Pope Gregory XIII to address a number of flaws in the Julian calendar. Since the 18th century, the improved Gregorian or “new” calendar has been that used by the West. In Greece, these improvements were adopted with delay in 1924, due to the changes they would bring to the Christian liturgical calendar and a distrust of the Catholic Church. A small part of the Orthodox world, the Old Calendarists, continues to use the less-perfect Julian calendar.

In our modern Gregorian calendar, many elements of the Greco-Roman tradition may be detected in names and customs surviving down to the present. In parallel to the Latin-inspired names of the months, people created new names as well as personifications associated with each month's agricultural activities. These were added to the ones which had existed since antiquity, which linked each month with a sign of the zodiac, i.e. a cluster of stars, forming the Zodiac circle known to us.

January, in Greek folk language Genaris, the first month of year, took its name from the Roman god Janus, who symbolized both beginnings and endings. This is why the Romans depicted Janus with two faces, one looking back towards the past, and one forward towards the future. The Romans dedicated both the first day of the year to Janus as well as the first day of each month, the calends (kalendae). The first day of each month, the noumenia, was also a sacred day in ancient Greek calendars.

On 1 January, consuls were appointed in Rome. The consulship was a high honorary office of one year's duration. The strong connection between January and the office of consul is reflected in mosaic floors depicting January as a consul at the moment he is distributing coins to the masses. On 1 January there were rites of passage connected with the transition from the old to the new, including festive songs, games of chance,

and prophetic activities, the purpose of which was to ensure happiness and a good year to come. On this day the Byzantines exchanged wishes and children received money, gifts, and sweets.

In January the Orthodox Church celebrates the Theofania (Epiphany, Ta Fota), the Baptism of Christ by John the Baptist, the prophet who prepared the way for Christ and the great 4th-century hierarchs.

January was also linked with wine production, and for livestock farmers it was the season when their flocks and herds gave birth.

February, in Greek folk language Flevaris or Koutsoflevaros meaning “Lame February” is the shortest month in our calendar with 28 days and every fourth year, 29. Its Hellenized name Fevruarios is from the Latin verb februare, meaning “to purify”, because it was then that the Roman gods Februs and Februa were celebrated, and purification rites of passage connected with the world of the dead were held.

The addition of a day to February each fourth year, creating our “leap year” or “bissextile year”, owed its name to our calendar’s Roman past. The intercalary day was originally placed after 24 February, and in agreement with the Roman system for counting days was named bis sextum, i.e. “twice sixth”, since it was counted twice. Although subsequently the additional day came at the end of the month, the name remained to characterize the entire year.

In February the Orthodox Church celebrates the Presentation of Christ and Saints Tryphon and Charalambos, who are associated with farmers’ toil and with epidemics. The rural population was engaged in pruning and clearing vineyards, gathering olives, and hunting wild ducks during this month.

March, the third month in our calendar, owes its name to Mars (Greek Ares), the god of war, to whom it was dedicated. Its earlier name was Primus, i.e. “First”, since it was the first month in the ten-month Roman calendar, marking the arrival of spring and the opening of military operations. The first day of March—the New Year—was accompanied by corresponding rites which continued to be performed until Early Christian

times, even though the New Year had already been transferred to 1 January.

Carnival also began in February-March, a period during which pagan customs rooted in Dionysian celebrations survived. For Christianity, Carnival is the three weeks of preparation by the faithful for the Sarakosti, the forty days of fasting (Lent) beginning on Clean (Shrove) Monday and associated with the movable feast of Easter. Religious events dedicated to the memory of the dead, the Psychosabbata (All Souls’ Saturdays) were held during Lent. This funerary custom with memorial services and offerings to the beloved deceased survived from Roman times and is depicted in a 4th century wall painting from Thessaloniki. The month’s major Christian holiday is the Annunciation, where the heavenly and earthly worlds meet.

The fourth month of our calendar, April, took its name from the Latin verb aperire, meaning “to open”, since the weather turns good (“opens up”) and nature comes into bloom. The ancient Greeks celebrated Artemis and Dionysus in April, while the Romans celebrated Aphrodite. In Rome, the Floralia (the Roman version of the Greek Anthesteria) and the Megalesia in honor of the Phrygian Great Goddess Cybele, whose worship was also widespread in Thessaloniki, according to recent finds, began during this month.

The major Christian holiday in April is that of Saint George. Its importance is clear from its transfer to the second day after Easter when its celebration coincided with the mourning period of Lent. The celebration of Saint George and that of Saint Demetrius were especially important for livestock farming populations, since these holidays announced the arrival of spring and winter and thus, the migration of their herds.

April’s close relation with pastoral life is reflected in mosaic floors where it is personified as a young shepherd. The 5th century mosaic floor in the Museum’s collection depicting April as a young man and where in accordance with the western Roman tradition he is crowned with flowers and fruits throws an interesting light on relations between Thessaloniki and Rome.

May perhaps took its name from the Roman deity Majus, from the Greek Maia, symbolizing earth’s fertility, or from the Roman

festival Majores, dedicated to the memory of glorious ancestors.

In 2016, Easter (Greek Pascha), the Resurrection of the Lord and Christianity's most important holiday will be celebrated in May. Pascha, from the Hebrew Pesach meaning "passing over", was a Jewish celebration in memory of the exodus of the Hebrews from slavery in Egypt, and was celebrated on the full moon following the vernal equinox. By decision of the First Council of Nicaea in 325, the Christian Pascha was set to be celebrated on the first Sunday after the full moon following the vernal equinox and after the Jewish Passover, to ensure that the two holidays did not coincide and to preserve the order of events. Holy Week, during which the Church recalls to the memory of believers the Passion of Christ, precedes Easter.

In popular consciousness, May, the month of orgiastic vegetation, is charged with magical beliefs owed to the acoustic connection between the Greek words Maios (May) and ma(g)eia (magic), the best-known of which is the May wreath. On 21 May, the Church celebrates Saints Constantine and Helen, "Equal to the Apostles", a feast linked in some regions with ritual activities such as the Anastenaria (fire-walking rituals).

June probably took its name from the goddess Juno (Hera), whose feast was on 1 June.

June 21, the first day of summer, is the longest day of the year since we are at the summer solstice, i.e. when the Sun reaches the northernmost point in its orbit. For those of us living in the northern hemisphere, this means that the Sun is closer to us, and for this reason the days are longer. After June 21, it begins its turn to the south, i.e. it begins to distance itself from us, and for this reason the days begin to grow shorter, until it reaches its winter solstice on 24 December, when it turns once more northward and the days gradually begin to lengthen.

At this junction of the summer turning-point (Greek liotropi), the solstice, very ancient customs suggesting the close relation with the Sun survive, including the bonfires of Saint John the Baptist, whose birth is celebrated on 24 June. Major celebrations during June which depended on the movable feast of Easter include the Ascension and Pentecost, which is con-

sidered the birthday of the Church. The leading Apostles Peter and Paul, who according to tradition died on the same day, are also celebrated in June.

July, the seventh month of our calendar, was originally the fifth month, and for this reason its old name was Quintilis, i.e. (the) "Fifth". When Julius Caesar was assassinated in 44 BC, Marc Antony (82-30 BC) renamed it Julius (July) in honor of his memory.

In July, the Prophet Elijah (Ilias) is celebrated at sanctuaries normally built on mountain peaks. The verbal consonance of Ilios (the Sun) – Ilias (Elijah) connected the worship of this prophet and his Ascension in a fiery chariot into the heavens with the Sun and various weather phenomena such as lightning, rain, and clouds. The healing Saints Cosmas and Damian, Panteleimon, and the female Saints Kyriaki, Marina, and Paraskevi are also celebrated in July.

During July, toilsome agricultural tasks connected with wheat such as reaping and threshing took place. In the mountains and cooler parts of Greece, reaping normally occurred in July and threshing in August; in the plains regions, both began in June. In harmony with the climate of Northern Greece, July is represented as a youthful reaper on a 5th century floor mosaic in the Museum's collection.

August was originally called Sextilis, i.e. (the) "Sixth", since it came sixth in the order of the ten-month calendar. In 8 BC it was renamed Augustus (Greek Sevastos) after the Roman Emperor Octavian Augustus (63 BC-14 AD), who succeeded his slain uncle Julius Caesar to power.

August, the hottest month with its bright full moon, was dedicated to the Virgin Mary. The celebration of the Dormition of the Virgin dominates August 15, and she is honored with countless festivals throughout Greece. According to Church tradition, her feast is preceded by 14 days of fasting beginning on 1 August. On 6 August, the miracle of the Transfiguration is celebrated on Mt. Tabor, while on 29 August the Beheading of John the Baptist is commemorated.

September owes its name to the seventh position it occupied in the ten-month calendar. The Romans also called September

1 the indictio. The indictus or indictio(n) or epinemēsis, which means “tax distribution”, was the repeated 15-year cycle which it is believed Constantine the Great established in 312 for taxation reasons. The years in the indictio were numbered successively from 1 to 15, with the beginning of each of its years on 1 September since at that time with the gathering of crops the state could allocate taxes to its residents. Given that the indictio(n) also prevailed as a dating system in the Byzantine Empire, September 1 was turned into the start of the administrative-financial and ecclesiastical year. This date survives today as the beginning of the new ecclesiastical year.

The most important celebrations in September were the Nativity of the Virgin and the Exaltation of the Holy Cross. The main agricultural work during this month was the gathering and pressing of grapes; this is why scenes of the vintage were already popular symbols for September beginning in late antiquity.

October means (the) “eighth”, the position it occupied in the ten-month calendar. October with its first rains was the month for sowing the fields, and the Church celebrates the Sunday of the Sower. The major feast during this month is that of the myrrh-gushing Saint Demetrius, Thessaloniki’s patron saint whose life was linked with the history of the city. One of the beloved pastimes in October was the hunting of hares and small birds, scenes which symbolize the fall.

November took its name from the Latin novem, meaning “nine”, because this was its original order. This month’s major feast is the Presentation of the Virgin. The Archangels Michael and Gabriel, the Evangelist Matthew, and Saint Catherine are also celebrated in November. Saints Minas and Andrew are associated with the first cold of winter.

December, the last month of our Gregorian calendar, owed its name to the Latin word decem, meaning “ten”, since it was the last month in the ten-month Roman calendar. Popular experience associated the bitter cold of December with the feasts of Saints Barbara, Sabbas, and Nicholas; the gradual lengthening of the day was correlated with Saint Anna and Saint Spyridon.

The greatest celebration of the month, Christmas, was associated with the Sun and light. It is celebrated on 25 December around the winter solstice, when the days begin to lengthen once again. This feast appears to have been established in Constantinople around the 4th century, replacing older pagan celebrations. The Twelve Days of Christmas (Greek Dodekaēmeron) began on Christmas Eve and concluded in the New Year with Epiphany (“Feast of Lights”). It was associated with pagan customs that have survived down to the present.

The yearly cycle which has been perpetually repeated over time, “loaded” with feasts-celebrations and customs which were a heritage of antiquity, is once again drawing to a close. In Byzantine ideology, which was closely linked with that of Christianity, Time began with the Creation and ends with the Second Coming. And man, a mere breath in the long passage of Time, stands at the threshold of each New Year with hopes, dreams, and wishes.

Happy New Year!

Antigoni Tzitzibassi

*Archaeologist,
Museum of Byzantine Culture*

Λεπτομέρεια εικόνας με τη Δέση και το Δωδεκάορτο, β' μισό 15ου αι.
Detail from an icon with the Deesis and the Dodekaorton, second half of the 15th c.

28

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Δευτέρα • Monday

29

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Τρίτη • Tuesday

30

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Τετάρτη • Wednesday

31

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Πέμπτη • Thursday

01

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ • JANUARY

Πρωτοχρονιά • Βασιλείου του Μεγάλου

Παρασκευή • Friday

02

Σάββατο • Saturday

03

Κυριακή • Sunday

Ο Ιανουάριος πήρε το όνομά του από το διπρόσωπο θεό των Ρωμαίων Janus (Ιανό) που συμβόλιζε την αρχή και το τέλος. Ο νέος χρόνος ξεκινά με έθιμα με σκοπό την καλή χρονιά. Σεβάσμια αντριική μορφή με κουδούνα για το διώξιμο των κακών πνευμάτων. Λεπτομέρεια ανάγλυφης πλάκας, Θεσσαλονίκη, 3ος αι.

January took its name from the two-faced Roman god Janus, who symbolized beginnings and endings. The New Year began with customs aimed at a “good year” to come. A venerable male figure holding a bell to chase away evil spirits. Detail from a relief plaque, Thessaloniki, 3rd c.

04

Δευτέρα • Monday

05

Τρίτη • Tuesday

06

Τετάρτη • Wednesday

Τα Άγια Θεοφάνεια

07

Πέμπτη • Thursday

Ιωάννου Προδρόμου

08

Παρασκευή • Friday

09

Σάββατο • Saturday

10

Κυριακή • Sunday

Μετά τα Φώτα • Γρηγορίου Νύσσης

Μαινάδες με τύμπανα χορεύουν προς τιμήν του Διονύσου σε γιορτές που τελούνταν αυτό το διάστημα. Οστέινες επενδύσεις επίπλων από την Αίγυπτο, 3ος αι., μακροχρόνιο δάνειο από το Μ. Μπενάκη.

Maenads with drums, dancing in honor of Dionysus at celebrations held during this period. Bone furniture revetments from Egypt, 3rd c., long-term loan from the Benaki Museum.

11

Δευτέρα • Monday

12

Τρίτη • Tuesday

13

Τετάρτη • Wednesday

14

Πέμπτη • Thursday

15

Παρασκευή • Friday

16

Σάββατο • Saturday

17

Κυριακή • Sunday

Αντωνίου του Μεγάλου

Τα Θεοφάνεια, η Βάπτισμα του Χριστού από τον Ιωάννη Πρόδρομο. Λεπτομέρεια ξυλόγλυπτης εικόνας με το Δωδεκάορτο, τις δώδεκα γιορτές που αναφέρονται στα σπουδαιότερα γεγονότα της ζωής του Χριστού, 18ος -19ος αι., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

Epiphany, the Baptism of Christ by John the Baptist "the Forerunner". Detail from a wood-carved icon with the Dodekaorton, the twelve feasts referring to the most important events in the life of Christ, 18th-19th c., D. Oikonomopoulos Collection.

18

Αθανασίου και Κυρίλλου, πατριαρχών Αλεξανδρείας

Δευτέρα • Monday

19

Τρίτη • Tuesday

20

Τετάρτη • Wednesday

21

Πέμπτη • Thursday

22

Παρασκευή • Friday

23

Σάββατο • Saturday

24

Κυριακή • Sunday

Τον Ιανουάριο γιορτάζουν οι μεγάλοι ιεράρχες που αντιμετώπισαν τις αιρέσεις του 4ου αι. και διαμόρφωσαν το ορθόδοξο δόγμα της νεοσύστατης Εκκλησίας. Κάτω ζώνη βημόθυρου με τους αγίους, Βασίλειο, Γρηγόριο Θεολόγο, Ιωάννη Χρυσόστομο και Αθανάσιο, Θεσσαλονίκη, 17ος αι.

The great hierarchs who confronted the heresies of the 4th c. and shaped the Orthodox dogma of the newly-formed Church have their feast in January. Lower zone of an altar door portraying the Saints Basil, Gregory the Theologian, John Chrysostom, and Athanasius, Thessaloniki, 17th c.

25

Γρηγορίου του Θεολόγου

Δευτέρα • Monday

26

Τρίτη • Tuesday

27

Ιωάννου του Χρυσοστόμου

Τετάρτη • Wednesday

28

Πέμπτη • Thursday

29

Παρασκευή • Friday

30

Τριών Ιεραρχών

Σάββατο • Saturday

31

Κυριακή • Sunday

Ο Γενάρης είναι ο μήνας που γεννούν τα κοπάδια. Νεογέννητο θηλαστικό σε εικόνα με τη Φιλοξενία του Αβραάμ, ζωγράφος Θεόδωρος, Θεσσαλονίκη, αρχές 18ου αι.

January is the month in which the flocks give birth. Newborn nursing in an icon of the Hospitality of Abraham, the painter Theodoros, Thessaloniki, early 18th c.

μηνίφεβρογαρίωα:

Τοῦ ἁγίου Πέτρου φωνή;

· ζ' α' ἰτοῦ λογκά:

Ηὐπαπαντὴ τοῦ κ' γ'

01

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ • FEBRUARY

Τρύφωνος Μαρτύρου

Δευτέρα • Monday

02

Υπαπαντή του Χριστού

Τρίτη • Tuesday

03

Συμεών Προφήτου • Σταματίου

Τετάρτη • Wednesday

04

Πέμπτη • Thursday

05

Παρασκευή • Friday

06

Σάββατο • Saturday

07

Κυριακή • Sunday

Ο Φεβρουάριος πήρε την ονομασία του από το λατινικό ρήμα februlare, που σημαίνει εξαγνίζω, και τους Ρωμαίους θεούς Februs και Februa που λατρεύονταν τον μήνα αυτό. Επίπιλο κόσμημα μηνός Φεβρουαρίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

February took its name from the Latin verb februlare ("to purify"), and the Roman gods Februs and Februa, who were worshipped during this month. Headpiece ornament for the month of February in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

08

Δευτέρα • Monday

09

Τρίτη • Tuesday

10

Χαραλάμπους Ιερομάρτυρος

Τετάρτη • Wednesday

11

Πέμπτη • Thursday

12

Παρασκευή • Friday

13

Σάββατο • Saturday

14

Κυριακή • Sunday

Η Υπαπαντή του Χριστού είναι η σπουδαιότερη γιορτή του Φεβρουαρίου και μια από τις δώδεκα μεγάλες του έτους. Εικόνα της Υπαπαντής, 17ος-18ος αι., δωρεά Θ. Βλαστού-Δραγούμη.

The Presentation of Christ (Hypapante) is the most important celebration in February, and one of the year's twelve major feasts. Icon of the Hypapante, 17th-18th c., donation of Th. Vlastou-Dragoumi.

† †
ΜΕΜΟΡΙΟΝ ΤΕ ΛΕΑ
ΜΟΝΟΥ ΟΙΚΕΤΗ
ΕΤΗΣ ΛΑΜΠΡΟΤΑ
ΤΗΣ ΤΥΦΩΝΙΑ
ΝΗΣ ΑΓΟΡΑ
ΕΘΕΝΤΟΝ ΧΡ
ΥΣΙΝΩΝΤΕΣ
ΡΩΝ ΚΑΤΡΑΜ
ΜΑΤΟΣ ΕΝΘΑ
ΔΕΚΙΤΕ ΔΗΝΗ
ΤΡΙΟΣ ΑΝΑΤΑ
ΣΑ ΜΕΝ ΟΥΤΗ
ΠΡΟ ΔΕΚΑΤΕΝ
ΤΕ ΚΑΛΑΝ ΔΩΝ
ΜΑΡΤΙΩΝ ΗΥΕ
ΠΑΚΡΟΝΟΥ

15

Δευτέρα • Monday

16

Τρίτη • Tuesday

17

Τετάρτη • Wednesday

18

Πέμπτη • Thursday

19

Παρασκευή • Friday

20

Σάββατο • Saturday

21

Κυριακή • Sunday

Τελώνου και Φαρισαίου • Αρχή Τριωδίου

Οι Ρωμαίοι μετρούσαν τις μέρες του μήνα προς τα πίσω έχοντας τρία σημεία αναφοράς: τις καλένδες, δηλαδή την πρωτομηνιά, την 8η μέρα πριν την πανσέληνο, και τη μέρα της πανσελήνου. Μαρμάρινη επιγραφή όπου αναφέρεται ότι ο Δημήτριος πέθανε «προ δεκαπέντε καλανδών Μαρτίων ημέρα Κρόνου», δηλαδή το Σάββατο 15 Φεβρουαρίου, Θεσσαλονίκη, 5ος-6ος αι.

The Romans counted the days of the month backwards, with three points of reference: the Calends (Kalendae), i.e. the first day of the month, the eighth day before the full moon, and the day of the full moon. Marble inscription with a mention that Demetrius died “15 days before the Calends of March on the day of Kronos”, i.e. on Saturday, 15 February, Thessaloniki, 5th-6th c.

22

Δευτέρα • Monday

23

Τρίτη • Tuesday

24

Τετάρτη • Wednesday

25

Πέμπτη • Thursday

26

Παρασκευή • Friday

27

Σάββατο • Saturday

28

Κυριακή • Sunday

Του Ασώτου

Αγαπημένη ασχολία του Φεβρουαρίου είναι το κυνήγι της αγριόπαπιας. Πιπνά, πιθανόν πάπιες, εκατέρωθεν αγγείου. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου με προσωποποιήσεις του έτους, Θεσσαλονίκη, α' μισό 5ου αι.

A much-loved pastime in February was the hunting of wild ducks. Birds, perhaps ducks, on either side of a vase. Detail of a mosaic floor with personifications of the year, Thessaloniki, first half of the 5th c.

29

Δευτέρα • Monday

01

Τρίτη • Tuesday

ΜΑΡΤΙΟΣ • MARCH

02

Τετάρτη • Wednesday

03

Πέμπτη • Thursday

Τοικνοπέμπτη

04

Παρασκευή • Friday

05

Σάββατο • Saturday

Ψυχοσάββατο

06

Κυριακή • Sunday

Της Απόκριω

Ο Μάρτιος πήρε το όνομά του από το θεό Mars (Αρη), στον οποίο ήταν αφιερωμένος. Η 1η Μαρτίου ήταν παλιά η Πρωτοχρονιά των Ρωμαίων. Ο θεός Mars (Αρης) με περικεφαλαία και δόρυ σε χάλκινο νόμισμα του αυτοκράτορα Σεβήρου Αλεξάνδρου, 231 μ.Χ., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

March took its name from the god Mars (Greek Ares), to whom it was dedicated. The 1st of March was the old Roman New Year. The god Mars (Ares) with helmet and spear on a bronze coin of the emperor Alexander Severus, 231 AD, D. Oikonomopoulos Collection.

+ ΜΗΝ ΜΑΡΤΟΣ:

ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙΩ Δ:

Τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ εὐδοκίᾳ
ἐν τῇ βίτῃ ἐβδ' αὐτῇ:

07

Δευτέρα • Monday

08

Τρίτη • Tuesday

09

Τετάρτη • Wednesday

10

Πέμπτη • Thursday

11

Παρασκευή • Friday

12

Σάββατο • Saturday

13

Κυριακή • Sunday

Της Τυροφάγου

Επίτιλο κόσμημα μηνός Μαρτίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

Headpiece ornament for the month of March in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

14

Καθαρά Δευτέρα

Δευτέρα • Monday

15

Τρίτη • Tuesday

16

Τετάρτη • Wednesday

17

Πέμπτη • Thursday

18

Α' Χαιρετισμοί

Παρασκευή • Friday

19

Θεοδώρου Τήρωνος

Σάββατο • Saturday

20

Α' Νηστειών • Κυριακή της Ορθοδοξίας

Κυριακή • Sunday

Στα ρωμαϊκά χρόνια τον Φεβρουάριο και Μάρτιο τελούνταν θρησκευτικές εκδηλώσεις αφιερωμένες στη μνήμη προσφιλών νεκρών. Το έθιμο επιβιώνει στα χριστιανικά Ψυχοσάββατα. Σκηνή οικογενειακής νεκρικής λατρείας σε τοιχογραφία τάφου, Θεσσαλονίκη, α' μισό 4ου αι.

In Roman times, religious events in memory of the beloved dead were held in February and March. This custom survived in the Christian Psychosabbata (All Souls' Saturdays). Scene of a family funerary cult on a tomb mural, Thessaloniki, first half of the 4th c.

Ακτίνες του Ήλιου και τα ζώδια Ιχθείς, Κριός, Ταύρος. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου με προσωποποιήσεις του έτους, Θεσσαλονίκη, α' μισό 5ου αι.
Rays of the Sun and the zodiac signs Pisces, Aries, Taurus. Detail of a mosaic floor with personifications of the year. Thessaloniki, first half of the 5th c.

21

Δευτέρα • Monday

22

Τρίτη • Tuesday

23

Τετάρτη • Wednesday

24

Πέμπτη • Thursday

25

Ευαγγελισμός της Θεοτόκου • Β' Χαιρετισμοί • Εθνική Εορτή

Παρασκευή • Friday

26

Σάββατο • Saturday

27

Β' Νηστειών

Κυριακή • Sunday

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, μια από τις δώδεκα μεγάλες γιορτές του έτους, τοποθετήθηκε κοντά στην εαρινή ισημερία της 21ης Μαρτίου. Εικόνα με τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, τέλη 17ου αι., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

The Annunciation, one of the twelve major holidays of the year, was placed near the vernal equinox on 21 March. Icon of the Annunciation, late 17th c., D. Oikonomopoulos Collection.

28

Δευτέρα • Monday

29

Τρίτη • Tuesday

30

Τετάρτη • Wednesday

31

Πέμπτη • Thursday

01

Παρασκευή • Friday

ΑΠΡΙΛΙΟΣ • APRIL

Γ' Χαιρετισμοί • Πρωταπριλιά

02

Σάββατο • Saturday

03

Κυριακή • Sunday

Γ' Νηστειών • Σταυροπροσκύνησης

Με τον ερχομό της άνοιξης, τον Μάρτιο, φτάνουν και τα πρώτα χελιδόνια.
Δέντρο με χελιδόνι σε τοιχογραφία τάφου, Θεσσαλονίκη, α' μισό 4ου αι.

With the coming of spring in March, the first swallow arrives. Tree and
swallow on a tomb mural, Thessaloniki, first half of the 4th c.

ΔΟΥΚΑΝΙΟΦΥΤΟ
ΤΗΓΤΙΒΙΒΔΥΤΛΥ

ΜΗΝΙΑΤΡΙΧΙΩΑ
ΤΗΙΟΙΙΑΜΑΡΙΑΤΗΙΑ
ΓΥΠΠΙ·ΖΤΒΤΑΕ

04

Δευτέρα • Monday

05

Τρίτη • Tuesday

06

Τετάρτη • Wednesday

07

Πέμπτη • Thursday

08

Παρασκευή • Friday

Δ' Χαιρετισμοί

09

Σάββατο • Saturday

10

Κυριακή • Sunday

Δ' Νηστειών • Ιωάννου Κλίμακος

Ο Απρίλιος πήρε το όνομά του από το λατινικό ρήμα *aperire*, που σημαίνει ανοίγω, γιατί τότε αρχίζει να ανθίζει η φύση. Επίπλο κόσμημα μηνός Απριλίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

April took its name from the Latin verb *aperire*, meaning “to open”, because nature begins to “open up” in this month. Headpiece ornament for the month of April on a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

ΛΟΥΚΑΙΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ
ΕΛΕΝΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΡΧΙΜΑΝΑΣ ΕΛΙΚΔΟΜΗΤΗ
ΤΣΗΛΕ ΜΑΓΛΙΣΥΣ
ΟΝΕΡ ΚΟΝΡΑΤΟΛΑ
ΑΡΟΝΕ ΤΟΝΙΔΙΟΝ
ΑΙ

11

Δευτέρα • Monday

12

Τρίτη • Tuesday

13

Τετάρτη • Wednesday

14

Πέμπτη • Thursday

15

Παρασκευή • Friday

Ακάθιστος Ύμνος

16

Σάββατο • Saturday

Ειρήνης, Αγάπης, Χιονιάς

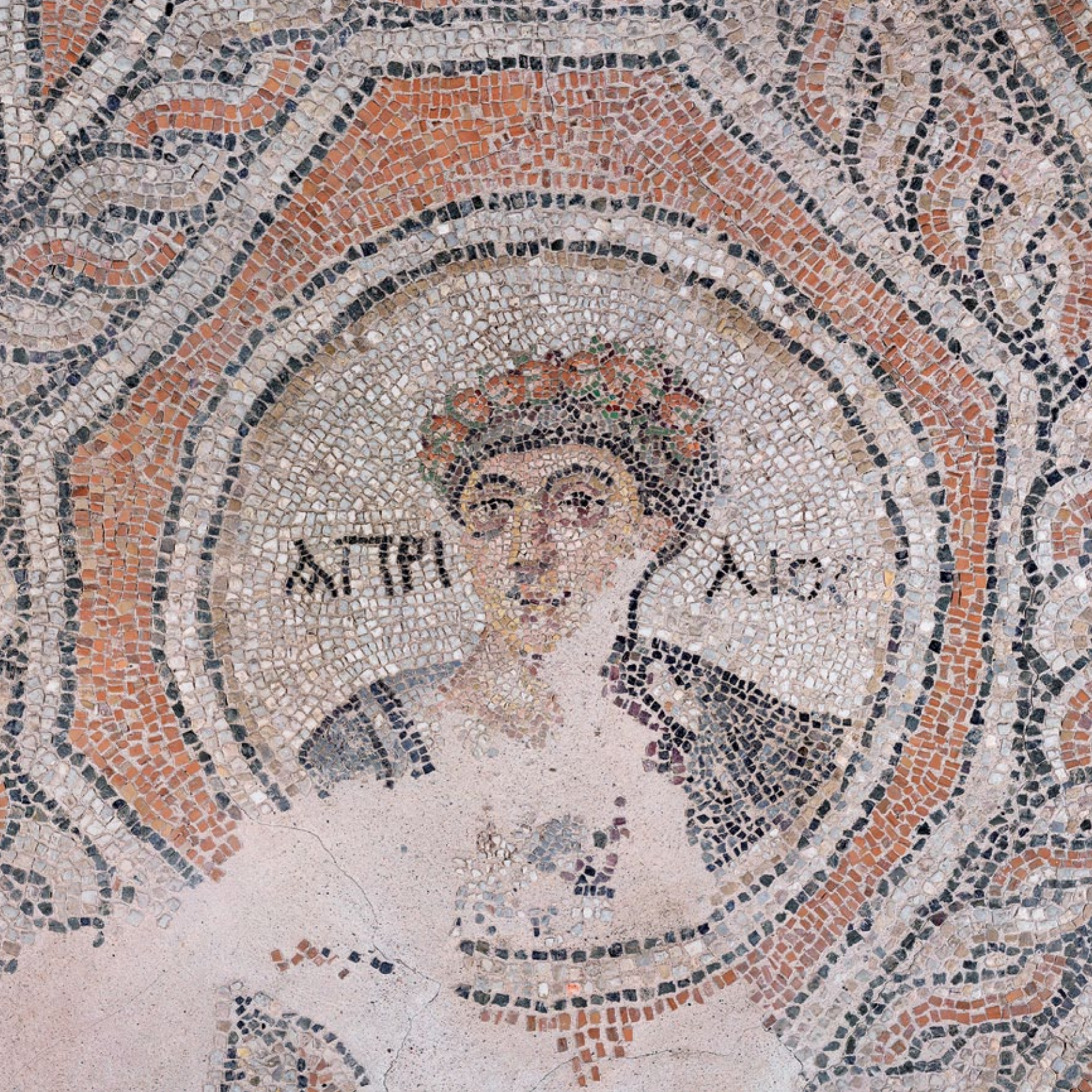
17

Κυριακή • Sunday

Ε' Νηστειών • Μαρίας Αιγυπτίας

Οι αρχαίοι Έλληνες την περίοδο αυτή γιόρταζαν τον θεό Διόνυσο.
Μαρμάρινη επιγραφή που αναφέρεται σε διονυσιακό θίασο
αφιερωμένο στον Διόνυσο Ωροφόρο, στον θεό που φέρνει τις
Ώρες, δηλαδή τις εποχές του έτους, Θεσσαλονίκη, 3ος αι.

The ancient Greeks celebrated the god Dionysus during this period. Marble
inscription which refers to a Dionysian troupe dedicated to Dionysus Orophoros,
i.e. the god who brings the year's Hours (i.e., Seasons), Thessaloniki, 3rd c.

18

Δευτέρα • Monday

19

Τρίτη • Tuesday

20

Τετάρτη • Wednesday

21

Πέμπτη • Thursday

22

Παρασκευή • Friday

23

Σάββατο • Saturday

24

Κυριακή • Sunday

Ανάσταση του Λαζάρου

Κυριακή των Βαΐων

Ο Απρίλιος ως νεαρός άνδρας, στεφανωμένος με κόκκινα άνθη και καρπούς. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου με προσωποποιήσεις του έτους, Θεσσαλονίκη, α' μισό 5ου αι.

April as a young man, wreathed in red flowers and fruits. Detail from a floor mosaic with personifications of the year, Thessaloniki, first half of the 5th c.

25

Μεγάλη Δευτέρα

Δευτέρα • Monday

26

Μεγάλη Τρίτη

Τρίτη • Tuesday

27

Μεγάλη Τετάρτη

Τετάρτη • Wednesday

28

Μεγάλη Πέμπτη

Πέμπτη • Thursday

29

Μεγάλη Παρασκευή

Παρασκευή • Friday

30

Μεγάλο Σάββατο

Σάββατο • Saturday

01

ΜΑΪΟΣ • MAY

Το Άγιον Πάσχα • Εργατική Πρωτομαγιά

Κυριακή • Sunday

Τη Μεγάλη Εβδομάδα, που προηγείται του Πάσχα, η Εκκλησία επαναφέρει στη μνήμη των πιστών τα Πάθη του Χριστού. Εικόνα με τον Μυστικό Δείπνο, ζωγράφος Ζαχαρίας, Θεσσαλονίκη, 18ος αι.

During Holy Week leading up to Easter, the Church recalls the Passion of Christ to the memory of the faithful. Icon of the Last Supper, the painter Zacharias, Thessaloniki, 18th c.

Με τον Επιτάφιο Θρήνο της Μ. Παρασκευής ολοκληρώνεται ο κύκλος με τα Πάθη του Χριστού. Εικόνα με τον Επιτάφιο Θρήνο, Θεσσαλονίκη, 17ος αι.
The cycle of the Passion of the Christ concludes with the Lamentation at the Tomb. Icon with the Lamentation, Thessaloniki, 17th c.

02

Δευτέρα Διακαινησίμου • Γεωργίου Τροπαιοφόρου

Δευτέρα • Monday

03

Τρίτη • Tuesday

04

Τετάρτη • Wednesday

05

Ειρήνης Μεγαλομάρτυρος

Πέμπτη • Thursday

06

Ζωοδόχου Πηγής

Παρασκευή • Friday

07

Σάββατο • Saturday

08

Του Θωμά • Ιωάννου του Θεολόγου

Κυριακή • Sunday

Ο αναστημένος Χριστός απεικονίζεται, σύμφωνα με τη βυζαντινή παράδοση, να σπάει τις πύλες του Άδη και να ανασύρει τους πρωτόπλαστους Αδάμ και Εύα. Εικόνα με την Εις Άδου Κάθοδο, μέσα 16ου αι.

The resurrected Christ is depicted in accordance with Byzantine tradition as breaking down the gates of Hell and retrieving Adam and Eve. Icon depicting the Descent into Hell, mid-16th c.

ΘΕΟΥ· ΖΩΟΝΤΟΣ
ΕΠΕΡΟΝ ΖΩΟΝΤΟΣ

ΜΗΝΙΜΑΙΩ Δ·

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΙΕΡΕΜΙΟ·

ΖΩΟΝΤΙΩ ΚΘ·

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ

09

Δευτέρα • Monday

10

Τρίτη • Tuesday

11

Κυρίλλου και Μεθοδίου Ισαποστόλων

Τετάρτη • Wednesday

12

Πέμπτη • Thursday

13

Παρασκευή • Friday

14

Σάββατο • Saturday

15

Των Μυροφόρων

Κυριακή • Sunday

Ο Μάιος πήρε την ονομασία του ίσως από τη ρωμαϊκή θεότητα Majus ή τη γιορτή Majores. Επίπιλο κόσμημα μηνός Μαΐου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

May possibly took its name from the Roman deity Majus or the holiday Majores. Headpiece ornament for the month of May in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

16

Δευτέρα • Monday

17

Τρίτη • Tuesday

18

Τετάρτη • Wednesday

Διεθνής Ημέρα Μουσείων

19

Πέμπτη • Thursday

20

Παρασκευή • Friday

21

Σάββατο • Saturday

Κωνσταντίνου και Ελένης Ισαποστόλων

22

Κυριακή • Sunday

Του Παραλύτου

Το Πάσχα είναι η μεγαλύτερη χριστιανική γιορτή, με καταγωγή από το εβραϊκό πεσάχ, που σημαίνει πέρασμα. Η σφαγή του πασχαλινού αμνού συμβολίζει τη θυσία του Χριστού. Λεπτομέρεια εικόνας με σκηνές της ιστορίας του Ιωσήφ από την Παλαιά Διαθήκη, ζωγράφος Θ. Πουλάκης, 1677-1682.

Easter, Christianity's most important holiday, originated with the Hebrew Pesach, "Passover". The slaughter of the Paschal lamb symbolizes Christ's sacrifice. Detail from an icon with scenes of the story of Joseph from the Old Testament, the painter Th. Poulakis, 1677-1682.

23

Δευτέρα • Monday

24

Τρίτη • Tuesday

25

Μεσοπεντηκοστής

Τετάρτη • Wednesday

26

Πέμπτη • Thursday

27

Παρασκευή • Friday

28

Σάββατο • Saturday

29

Της Σαμαρείτιδος

Κυριακή • Sunday

Τον Μάιο γιορτάζουν οι ισαπόστολοι Κωνσταντίνος και Ελένη, η γιορτή των οποίων συνδέεται με τελετουργικά δρώμενα, όπως τα Ανασθενάρια. Εικόνα με τους αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη, Θεσσαλονίκη, 16ος αι.

May saw the celebration of Constantine and Helen "equal to the Apostles", whose feast was associated with ritual activities such as the Anastenaria. Icon with Saints Constantine and Helen, Thessaloniki, 16th c.

30

Δευτέρα • Monday

31

Τρίτη • Tuesday

01

Τετάρτη • Wednesday

ΙΟΥΝΙΟΣ • JUNE

02

Πέμπτη • Thursday

03

Παρασκευή • Friday

04

Σάββατο • Saturday

05

Κυριακή • Sunday

Του Τυφλού

Ο Ιούνιος πήρε πιθανόν την ονομασία του από τη θεά Juno (Ήρα). Η πεπλοφόρος θεά Ήρα με παγώνι στα πόδια της, κρατά λυχνάρι και σκήπτρο. Αργυρό δηνάριο του Ρωμαίου αυτοκράτορα Σεπτίμιου Σεβήρου, 196-211 μ.Χ., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

June was probably named after the goddess Juno (Greek Hera). The peplos-wearing goddess Hera with a peacock at her feet holds a lamp and a scepter. Silver denarius of the Roman emperor Septimius Severus, 196-211 AD, D. Oikonomopoulos Collection.

πρὶ ἀρκων π :
ζ, ι, π, ς :

μηνῶν οὐρανῶν, ἁ :
Τ οὐρανῶν καὶ οὐρανῶν
καὶ τῶν ἐν ἡμέρᾳ τῶν.

2016

ΙΟΥΝΙΟΣ | JUNE

Μήνας/Month: 06 • Εβδομάδα/Week: 24

06

Δευτέρα • Monday

07

Τρίτη • Tuesday

08

Τετάρτη • Wednesday

09

Πέμπτη • Thursday

Της Αναλήψεως

10

Παρασκευή • Friday

11

Σάββατο • Saturday

12

Κυριακή • Sunday

Πατέρων Α' Οικουμενικής Συνόδου

Επίτιμο κόσμημα μηνός Ιουνίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

Headpiece ornament for the month of June in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

13

Δευτέρα • Monday

14

Τρίτη • Tuesday

15

Τετάρτη • Wednesday

16

Πέμπτη • Thursday

17

Παρασκευή • Friday

18

Σάββατο • Saturday

19

Κυριακή • Sunday

Της Πεντηκοστής

Η Πεντηκοστή, η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος στους αποστόλους, πενήντα μέρες μετά την Ανάσταση, θεωρείται η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας. Στη μέση, γέριχη ανδρική μορφή με στέμμα, η προσωποποίηση του Κόσμου. Φορητή εικόνα με την Πεντηκοστή, Θεσσαλονίκη, 17ος-18ος αι.

Pentecost, the descent of the Holy Spirit upon the Apostles fifty days after the Resurrection, is considered the day of the Church's birth. In the center is an elderly male crowned figure, the personification of the World. Portable icon with the Pentecost, Thessaloniki, 17th-18th c.

ὁ γὰρ πέτρος

ὁ γὰρ πᾶνλος

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

20

Του Αγίου Πνεύματος

Δευτέρα • Monday

21

Τρίτη • Tuesday

22

Τετάρτη • Wednesday

23

Πέμπτη • Thursday

24

Γενέσιον Ιωάννου Προδρόμου

Παρασκευή • Friday

25

Σάββατο • Saturday

26

Των Αγίων Πάντων

Κυριακή • Sunday

Τον Ιούνιο γιορτάζουν οι κορυφαίοι απόστολοι Πέτρος και Παύλος που σύμφωνα με την παράδοση πέθαναν την ίδια μέρα. Εικόνα με τους αποστόλους Πέτρο και Παύλο, 18ος αι., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

The leading Apostles Peter and Paul, held by tradition to have died on the same day, celebrated their feast day in June. Icon with the Apostles Peter and Paul, 18th c., D. Oikonomopoulos Collection.

βλαμῆς· δωρ ὅσων

δοῦναι +
,, ,,

α̅ μνη̅στογλίω α̅:
Τ ὠνα̅γιω η̅ κα̅ι θα̅υμα
το̅υ ρ̅γω η̅ α̅να ρ̅γω
κα̅ι κα̅ι λα̅μα̅ν:

27

Δευτέρα • Monday

28

Τρίτη • Tuesday

29

Τετάρτη • Wednesday

Πέτρου και Παύλου Αποστόλων

30

Πέμπτη • Thursday

Σύναξις των 12 Αποστόλων

01

Παρασκευή • Friday

ΙΟΥΛΙΟΣ • JULY

Κοσμά και Δαμιανού των Αναργύρων

02

Σάββατο • Saturday

03

Κυριακή • Sunday

Ο Ιούλιος ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του δολοφονημένου ηγέτη και αναμορφωτή του ρωμαϊκού ημερολογίου, Ιούλιου Καίσαρα. Επίπλο κόσμημα μηνός Ιουλίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

July was named in honor of the assassinated ruler and reformer of the Roman calendar Julius Caesar. Headpiece ornament for the month of July in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

Τὰ ἀμπέλια.

ὁ μέγας ἐλαιώνας τοῦ
κοιμητηρίου.

ἡ Παναγία.

ἡ δόχη.

Το κοιμητήριον.

Τό ἀλόνι.

Το γενη.

οἱ ἅγιοι ἀναργυροὶ μετὰ τὰ ἀμπέλια.

βρύση.

ὁ δρόμος διὰ τὰ σέρρας.

ὁ κήπος.

04

Δευτέρα • Monday

05

Τρίτη • Tuesday

06

Τετάρτη • Wednesday

07

Πέμπτη • Thursday

Κυριακής Μεγαλομάρτυρος

08

Παρασκευή • Friday

09

Σάββατο • Saturday

10

Κυριακή • Sunday

Οι αγροτικές ασχολίες του καλοκαιριού σχετίζονται με τον κύκλο του σπαριού, όπως ο θερισμός και το αλώνισμα. Λεπτομέρεια χαλκογραφίας με τη μονή Προδρόμου Σερρών, Βιέννη, 1761, συλλογή Ντ. Παπαστράτου.

Summertime agricultural activities were associated with the cycle of grain production, such as reaping and threshing. Detail from an engraving of the Monastery of Prodomos near Serres, Vienna, 1761, D. Papastratou Collection.

11

Ευφημίας Μεγαλομάρτυρος • Όλγας Ισαποστόλου

Δευτέρα • Monday

12

Τρίτη • Tuesday

13

Τετάρτη • Wednesday

14

Πέμπτη • Thursday

15

Παρασκευή • Friday

16

Σάββατο • Saturday

17

Πατέρων Δ' Οικουμενικής Συνόδου • Μαρίνης Μεγαλομάρτυρος

Κυριακή • Sunday

Ο Ιούλιος μήνας ως νεαρός θεριστής με στάχυα και δρεπάνι.
Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου με προσωποποιήσεις
του έτους, Θεσσαλονίκη, α΄ μισό 5ου αι.

The month of July as a young reaper with sheaves and sickle.
Detail of a floor mosaic with personifications of the
year, Thessaloniki, first half of the 5th c.

18

Δευτέρα • Monday

19

Τρίτη • Tuesday

20

Ηλιού Προφήτου

Τετάρτη • Wednesday

21

Πέμπτη • Thursday

22

Μαρίας Μαγδαληνής

Παρασκευή • Friday

23

Σάββατο • Saturday

24

Κυριακή • Sunday

Τον Ιούλιο γιορτάζεται ο προφήτης Ηλίας. Η λεκτική συνήχηση Ήλιος-Ηλίας συνδέει τη λατρεία του με τον Ήλιο και με μετεωρολογικά φαινόμενα. Εικόνα με την Ανάληψη του προφήτη Ηλία πάνω σε πύρινο άρμα, Θεσσαλονίκη, 18ος αι.

The Prophet Elijah (Greek Ilias) is celebrated in July. The verbal consonance between the Greek words Ilios (Sun)-Ilias linked his worship with the Sun and with weather phenomena. Icon with the Ascension of the Prophet Elijah (Ilias) on a fiery chariot, Thessaloniki, 18th c.

25

Δευτέρα • Monday

26

Τρίτη • Tuesday

27

Τετάρτη • Wednesday

28

Πέμπτη • Thursday

29

Παρασκευή • Friday

30

Σάββατο • Saturday

31

Κυριακή • Sunday

Ψηφιδωτό δάπεδο τρικλινίου, αίθουσας υποδοχής, με προσωποποιήσεις του έτους. Σώζονται ακτίνες του Ήλιου, τα ζώδια, Ιχθείς, Κριός, Ταύρος, οι μήνες, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος και ο Νότιος άνεμος, Θεσσαλονίκη, α' μισό 5ου αι.

Mosaic floor of a triclinium, a reception room, with personifications of the year. Surviving are rays of the Sun, the zodiac signs, Pisces, Aries, Taurus, the months of April, May, June and July, and the South Wind, Thessaloniki, first half of the 5th c.

01

Δευτέρα • Monday

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ • AUGUST

02

Τρίτη • Tuesday

03

Τετάρτη • Wednesday

04

Πέμπτη • Thursday

05

Παρασκευή • Friday

06

Σάββατο • Saturday

Μεταμόρφωση του Σωτήρος

07

Κυριακή • Sunday

Ο Αύγουστος, που σημαίνει Σεβαστός, ονομάστηκε έτσι για να τιμηθεί ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος. Κεφαλή του στεφανωμένου αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου σε αργυρό δηνάριο, 27 π.Χ.-14 μ.Χ., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

August, for which the Greek word was Sebastos, was named thus to honor the Roman emperor Octavian Augustus. Head of the wreathed emperor Octavian Augustus on a silver denarius. 27 BC-14 AD, D. Oikonomopoulos Collection.

08

Δευτέρα • Monday

09

Τρίτη • Tuesday

10

Τετάρτη • Wednesday

11

Πέμπτη • Thursday

12

Παρασκευή • Friday

13

Σάββατο • Saturday

14

Κυριακή • Sunday

Ο Νότος, θερμός και υγρός άνεμος, προσωποποιημένος ως νεαρός άντρας που ξεδιψά από ρυτό, αγγείο για πόσιμα υγρά. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου με προσωποποιήσεις του έτους, Θεσσαλονίκη, α΄ μισό 5ου αι.

The South wind, which is hot and wet, personified as a young man slaking his thirst from a rhyton, a vase that held drinking water. Detail from a mosaic floor with personifications of the year, Thessaloniki, first half of the 5th c.

ΩΣΕΡΕ ΦΟΣ
ΑΓΝΙΣΗΝ
ΠΙΝΔΚΤΗΝ
ΦΕΙ-ΘΗΝΑΤΟ
ΠΥΡΡΕΩΣΕ ΧΥΣΕ

ΗΓΑΛΑΚΤΟ
ΦΟΦΟΥΣΑ

15

Κοίμηση της Θεοτόκου

Δευτέρα • Monday

16

Τρίτη • Tuesday

17

Τετάρτη • Wednesday

18

Πέμπτη • Thursday

19

Παρασκευή • Friday

20

Σάββατο • Saturday

21

Κυριακή • Sunday

Ο δεκαπενταύγουστος, η μεγαλύτερη γιορτή του καλοκαιριού, είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Η μητρική ιδιότητά της την καθιστά ιδιαίτερα αγαπητή. Εικόνα με την Παναγία Γαλακτοτροφούσα, ζωγράφος Μακάριος από τη Γαλάτιστα Θεσσαλονίκης, 1784.

August 15, the most important summer holiday, is dedicated to the Dormition of the Virgin Mary. Her maternal status makes her especially popular. Icon with the Virgin Galaktotrophousa, the painter Makarios from Galatista near Thessaloniki, 1784.

22

Δευτέρα • Monday

23

Τρίτη • Tuesday

24

Τετάρτη • Wednesday

Κοσμά του Αιτωλού

25

Πέμπτη • Thursday

26

Παρασκευή • Friday

27

Σάββατο • Saturday

Φανουρίου Μεγαλομάρτυρος

28

Κυριακή • Sunday

Τον Αύγουστο τιμάται ο Αποκεφαλισμός του Ιωάννη Βαπτιστή, του Προδρόμου, του προφήτη που προετοίμασε το δρόμο του Χριστού. Η δραματική ιστορία του παρέμεινε ζωντανή στη λαϊκή συνείδηση και ενέπνευσε πολλούς καλλιτέχνες. Εικόνα με τον Ιωάννη Πρόδρομο, Θεσσαλονίκη, αρχές 18ου αι.

In August, the Beheading of John the Baptist ("John the Forerunner"), the prophet who prepared the way for Christ, is honored. This dramatic story remains alive in the popular consciousness and has inspired many artists. Icon with John the Baptist, Thessaloniki, early 18th c.

✠ ΜΗΝΙΣΕΠΤΕΜΒΡΙΩ,

Α :

ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΗΣ ΨΟΚΟΥΝΤ
ΧΑΛΚΟΠΡΑΤΕΙΟΙΣ ΥΠΕΡ ΜΑΙΝΣΙΝ

29

Αποτομή κεφαλής Ιωάννου του Προδρόμου

Δευτέρα • Monday

30

Αλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως

Τρίτη • Tuesday

31

Τετάρτη • Wednesday

01

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ • SEPTEMBER

Αρχή της Ινδίκτου • Των Αγίων Σαράντα Παρθένων και Ασκητριών

Πέμπτη • Thursday

02

Αγίου Μάμαντος Μεγαλομάρτυρος

Παρασκευή • Friday

03

Σάββατο • Saturday

04

Κυριακή • Sunday

Ο Σεπτέμβριος οφείλει την ονομασία του στην έβδομη θέση που είχε στο δεκάμηνο ρωμαϊκό ημερολόγιο. Η 1η Σεπτεμβρίου, είναι η αρχή εκκλησιαστικού έτους. Επίτιμο κόσμημα μηνός Σεπτεμβρίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

September owes its name to the seventh position it held in the ten-month Roman calendar. September 1 is the beginning of the ecclesiastical year. Headpiece ornament for the month of September in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

05

Δευτέρα • Monday

06

Τρίτη • Tuesday

07

Τετάρτη • Wednesday

08

Πέμπτη • Thursday

Γενέσιον της Θεοτόκου

09

Παρασκευή • Friday

Ιωακείμ και Άννης

10

Σάββατο • Saturday

11

Κυριακή • Sunday

Μετά την έναρξη του νέου εκκλησιαστικού έτους, γιορτάζεται η Γέννηση της Θεοτόκου, ύστερα από την πολύχρονη στεκνία των γονιών της, Ιωακείμ και Άννας. Φορητή εικόνα με τη Γέννηση της Θεοτόκου, 18ος αι., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

After the start of the new ecclesiastical year, the Nativity of the Virgin Mary was celebrated, following the many childless years of her parents, Joachim and Anna. Portable icon with the Nativity of the Virgin, 18th c., D. Oikonomopoulos Collection.

12

Δευτέρα • Monday

13

Τρίτη • Tuesday

14

Ύψωση Τιμίου Σταυρού

Τετάρτη • Wednesday

15

Πέμπτη • Thursday

16

Ευφημίας Μεγαλομάρτυρος

Παρασκευή • Friday

17

Σοφίας, Πίστewς, Ελπίδος, Αγάπης

Σάββατο • Saturday

18

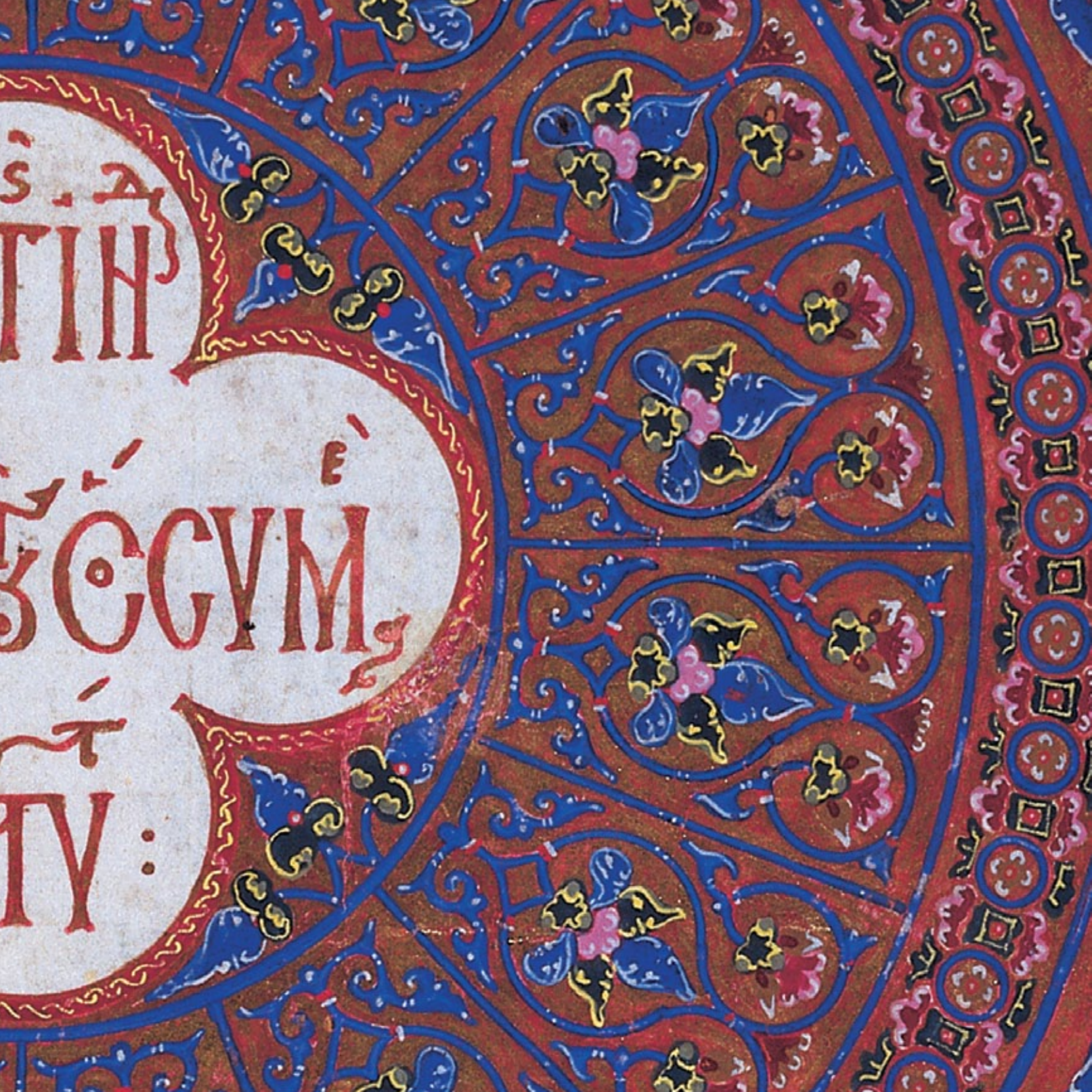
Κυριακή • Sunday

Από τις σημαντικότερες γιορτές του Σεπτεμβρίου είναι Ύψωση του Τιμίου Σταυρού. Φορητή εικόνα με την Εύρεση και Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, Θεσσαλονίκη, 17ος αι.

One of September's most important holidays is the Elevation of the Cross. Portable icon depicting the Discovery and Exaltation of the Holy Cross, Thessaloniki, 17th c.

Τὴν 1η Σεπτεμβρίου ἀρχίζει τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος. Λεπτομέρεια ἀπὸ ἐπίπλο κόσμημα μηνὸς Σεπτεμβρίου σὲ χειρόγραφο
Εὐαγγέλιο, γραμμένον μὴνιὸν σὴν Κωνσταντινούπολιν. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-ἀρχὴς 12ου αἰ.
The ecclesiastical year begins on 1 September. Headpiece ornament for the month of September
in a Gospel manuscript, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

S. A.
GIN

E
SCUM

IV:

19

Δευτέρα • Monday

20

Ευσταθίου Μεγαλομάρτυρος

Τρίτη • Tuesday

21

Τετάρτη • Wednesday

22

Πέμπτη • Thursday

23

Σύλληψη Τιμίου Προδρόμου • Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Παρασκευή • Friday

24

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Σάββατο • Saturday

25

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Κυριακή • Sunday

Ο Σεπτέμβρης λέγεται και τρυγητής καθώς η κύρια αγροτική εργασία του μήνα είναι η συγκομιδή και το πάτημα των σταφυλιών. Μικρός ερωπιδέας πατά σταφύλια σε οστέινο πλακίδιο από την Αίγυπτο, 4ος αι., μακροχρόνιο δάνειο από το Μ. Μπενάκη.

September is also called "Trygitis" ("vintager") since the chief agricultural work during this month is grape harvesting and pressing. A young Eros is stamping grapes on a bone tablet from Egypt, 4th c., long-term loan from the Benaki Museum.

26

Ιωάννου Θεολόγου

Δευτέρα • Monday

27

Τρίτη • Tuesday

28

Τετάρτη • Wednesday

29

Πέμπτη • Thursday

30

Παρασκευή • Friday

01

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ • OCTOBER

Σάββατο • Saturday

02

Κυριακή • Sunday

Σκηνή τρύγου με φτερωτό ερωπιδέα να αναποδογυρίζει καλάθι με καρπούς και να περιβάλλεται από αμπελόφυλλα και σταφύλια. Πήλινο λυχνάρι, Λουλουδιές Πιερίας, 5ος -6ος αι.

Scene of harvesting grapes showing a youthful winged Eros overturning a basket with fruits, surrounded by vine leaves and grapes. Clay lamp, Louloudies Pierias, 5th-6th c.

ἀνὴρ καὶ τῶν υἱῶν
ἀχταῖ· ζ' αἰζ τματ:

ἀ μνηϊοκτωμβρίω ἀ:
Τ οὔαγίον ἀπ' εἰς ἀναμνί
ζ' αἰζ τοῦ λογκά:
Τ ἡ ἀνὴρ· τοῦ ἀγίου π

03

Διονυσίου Αρεοπαγίτου

Δευτέρα • Monday

04

Τρίτη • Tuesday

05

Τετάρτη • Wednesday

06

Πέμπτη • Thursday

07

Σεργίου και Βάκχου Μαρτύρων

Παρασκευή • Friday

08

Σάββατο • Saturday

09

Κυριακή • Sunday

Ο Οκτώβριος ονομάστηκε έτσι γιατί ήταν όγδοος στο δεκάμηνο ρωμαϊκό ημερολόγιο. Επίπιλο κόσμημα μηνός Οκτωβρίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

October was given this name because it was the eighth month in the ten-month calendar. Headpiece ornament for the month of October in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

10

Δευτέρα • Monday

11

Τρίτη • Tuesday

12

Τετάρτη • Wednesday

13

Πέμπτη • Thursday

14

Παρασκευή • Friday

15

Σάββατο • Saturday

16

Κυριακή • Sunday

Ο Οκτώβρης με τα πρωτοβρόχια του είναι ο μήνας της φθινοπωρινής σποράς των χωραφιών. Πουλιά ραμφίζουν σπόρους σε εικόνα με σκηνές της ιστορίας του Ιωσήφ από την Παλαιά Διαθήκη, ζωγράφος Θ. Πουλάκης, 1677-1682.

October with its first rains is the month for the fall sowing of the fields. Birds pecking at seeds in an icon with scenes from the story of Joseph from the Old Testament, the painter Th. Poulakis, 1677-1682.

17

Δευτέρα • Monday

18

Τρίτη • Tuesday

19

Τετάρτη • Wednesday

20

Πέμπτη • Thursday

21

Παρασκευή • Friday

22

Σάββατο • Saturday

23

Κυριακή • Sunday

Λουκά Ευαγγελιστού

Ιακώβου Αδελφόθεου

Αγαπημένη φθινοπωρινή ασχολία στη μεσαιωνική Δύση και στο Βυζάντιο ήταν το κυνήγι με αρπακτικά όρνεα. Κυνηγός-γερακάρης σε κυκλικό διακοσμητικό στοιχείο ενδύματος από την Αίγυπτο, 6ος -7ος αι., μακροχρόνιο δάνειο από το Μ. Μπενάκη.

A popular fall pastime in the medieval West and Byzantium was hunting with birds of prey. Hunter-falconer in a decorative circular garment element from Egypt, 6th-7th c., long-term loan from the Benaki Museum.

24

Δευτέρα • Monday

25

Τρίτη • Tuesday

26

Δημητρίου Μεγαλομάρτυρος του Μυροβλήτου

Τετάρτη • Wednesday

27

Νέστορος Μάρτυρος

Πέμπτη • Thursday

28

Επέτειος του ΟΧΙ - Εθνική Εορτή

Παρασκευή • Friday

29

Σάββατο • Saturday

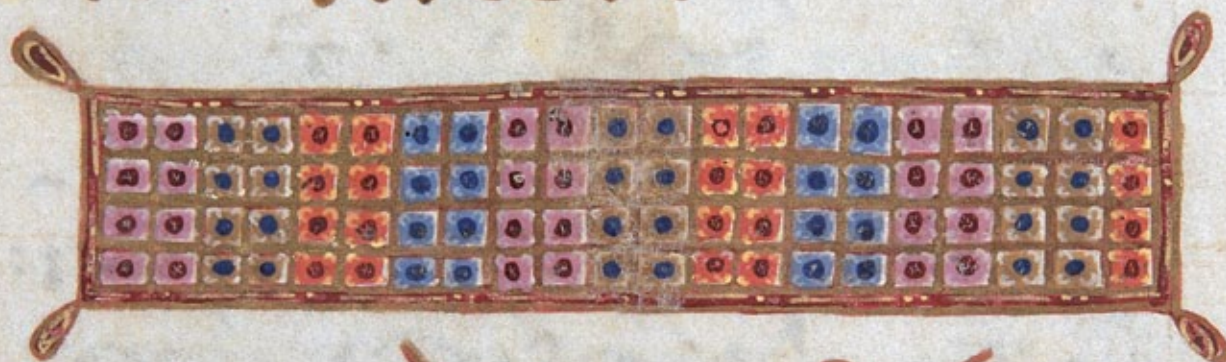
30

Κυριακή • Sunday

Οι άγιοι Γεώργιος και Δημήτριος, σηματοδοτούν τον ερχομό της άνοιξης και του χειμώνα. Ο άγιος Δημήτριος είναι ο προστάτης της Θεσσαλονίκης. Επιζωγραφισμένη χαλκογραφία με τους έφιππους αγίους Γεώργιο και Δημήτριο, Άγιο Όρος, μέσα 19ου αι., συλλογή Ντ. Παπαστράτου.

Saints George and Demetrius mark the coming of spring and winter, respectively. Saint Dimitrios is the patron Saint of Thessaloniki. Painted copperplate engraving with the mounted Saints George and Demetrius, Mt. Athos, mid-19th c., D. Papastratou Collection.

καὶ τοὺς αὐτοὺς μετὰ
μάχου· ζ' κ' γ' τῶ
νηπιῶν :

α' μνηνὶ νοεμβρίῳ α':
τῶν αἰτίων ἀναργύρων

31

Δευτέρα • Monday

01

Τρίτη • Tuesday

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ • NOVEMBER

Κοσμά και Δαμιανού των Αναργύρων

02

Τετάρτη • Wednesday

03

Πέμπτη • Thursday

04

Παρασκευή • Friday

05

Σάββατο • Saturday

06

Κυριακή • Sunday

Ο Νοέμβριος, πήρε την ονομασία του από το λατινικό novem, που σημαίνει εννιά, γιατί αυτή ήταν η αρχική σειρά του. Επίπλο κόσμημα μηνός Νοεμβρίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

November took its name from the Latin word novem, “nine”, since this was its original order in the ten-month year. Headpiece ornament for the month of November in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

07

Δευτέρα • Monday

08

Τρίτη • Tuesday

09

Τετάρτη • Wednesday

10

Πέμπτη • Thursday

11

Παρασκευή • Friday

12

Σάββατο • Saturday

13

Κυριακή • Sunday

Τα Εισόδια της Θεοτόκου, η αφιέρωση της τριετούς Μαρίας στον ναό του Θεού, είναι από τις μεγαλύτερες γιορτές του έτους. Εικόνα πιθανόν του ζωγράφου Θ. Πουλάκη, β' μισό 17ου αι., δωρεά Ε. Ανδρεάδη.

The Presentation of the Virgin, the dedication of the three-year-old Maria to the church of God, is one of the year's major feasts. Icon, probably by the painter Th. Poulakis, second half of 17th c., donation of E. Andreadis.

14

Γρηγορίου Παλαμά

Δευτέρα • Monday

15

Τρίτη • Tuesday

16

Ματθαίου Αποστόλου και Ευαγγελιστή

Τετάρτη • Wednesday

17

Επέτειος του Πολυτεχνείου

Πέμπτη • Thursday

18

Παρασκευή • Friday

19

Σάββατο • Saturday

20

Κυριακή • Sunday

Τον Νοέμβριο γιορτάζει ο ευαγγελιστής Ματθαίος. Λεπτομέρεια από ολοσέλιδη παράστασή του σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

The feast of Matthew the Evangelist is in November. Detail of a full-page representation of the Evangelist in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

Δεήσις τῆς Ὁσίας τῆς Ὁυ νεοφύτης ἱερομονάχου τῆς σιναιτικής. 1752.

21

Τα Εισόδια της Θεοτόκου

Δευτέρα • Monday

22

Τρίτη • Tuesday

23

Τετάρτη • Wednesday

24

Πέμπτη • Thursday

25

Αικατερίνης Μεγαλομάρτυρος

Παρασκευή • Friday

26

Στυλιανού Οσίου

Σάββατο • Saturday

27

Κυριακή • Sunday

Η αγία Αικατερίνη από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου τιμάται τον Νοέμβριο. Ανάμεσα στα σύμβολα της μόρφωσής της, σφαιρικός αστρολάβος, φορητό αστρονομικό όργανο που παριστάνει τον ουρανό έχοντας ως κέντρο τη Γη. Χαλκογραφία με την αγία Αικατερίνη, Βενετία, 1752, συλλογή Ντ. Παπαστράτου.

Saint Catherine from Alexandria in Egypt is honored in November. One of the symbols of her education is the spherical astrolabe, an astronomical instrument depicting the sky with the Earth at its center. Engraving depicting Saint Catherine, Venice, 1752, D. Papastratou Collection.

ἁ μὴν ἰδεκεμ βρίωα.
τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ
τῆς ἁγίας τῆς
ἐκ τῆς ἁγίας τῆς
ἐκ τῆς ἁγίας τῆς

ἁ
ἁ
ἁ
ἁ
ἁ
ἁ

ἁ
ἁ
ἁ
ἁ
ἁ
ἁ

28

Δευτέρα • Monday

29

Τρίτη • Tuesday

30

Τετάρτη • Wednesday

Ανδρέου Αποστόλου του Πρωτοκλήτου

01

Πέμπτη • Thursday

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ • DECEMBER

02

Παρασκευή • Friday

03

Σάββατο • Saturday

04

Κυριακή • Sunday

Βαρβάρας Μεγαλομάρτυρος

Ο Δεκέμβριος, οφείλει την ονομασία του στο λατινικό *decem*, που σημαίνει δέκα, καθώς αυτή ήταν η σειρά του στο δεκάμηνο ρωμαϊκό ημερολόγιο. Επίτιμο κόσμημα μηνός Δεκεμβρίου σε χειρόγραφο Ευαγγέλιο, γραμμένο πιθανόν στην Κωνσταντινούπολη. Θεσσαλονίκη, τέλη 11ου-αρχές 12ου αι.

December owes its name to the Latin *decem*, meaning “ten”, since it was the last month in the ten-month Roman calendar. Headpiece ornament for the month of December in a manuscript Gospel, probably written in Constantinople. Thessaloniki, late 11th-early 12th c.

05

Σάββα του Ηγιασμένου

Δευτέρα • Monday

06

Νικολάου Αρχιεπισκόπου

Τρίτη • Tuesday

07

Τετάρτη • Wednesday

08

Πέμπτη • Thursday

09

Σύλληψης Αγίας Άννης

Παρασκευή • Friday

10

Σάββατο • Saturday

11

Κυριακή • Sunday

Ο ένθρονος Χριστός ευλογεί, κρατώντας τη σφαίρα του κόσμου.
Λεπτομέρεια χρυσοκέντητου αρχιερατικού σάκκου του επισκόπου
Ιωαννίκιου, έργο του Χριστόφορου Ζεφάρ, Θεσσαλονίκη, 1745-53.

Christ enthroned and offering a blessing, holding the globus cruciger.
Detail from a gold-embroidered prelate's sakkos belonging to the bishop
Ioannikios, done by Christoforos Zefar, Thessaloniki, 1745-53.

12

Σπυρίδωνος Τριμυθούντος του Θαυματουργού

Δευτέρα • Monday

13

Τρίτη • Tuesday

14

Τετάρτη • Wednesday

15

Ελευθερίου Ιερομάρτυρος

Πέμπτη • Thursday

16

Παρασκευή • Friday

17

Δανιήλ Προφήτου

Σάββατο • Saturday

18

Κυριακή • Sunday

Από τη γιορτή του αγίου Σπυρίδωνα οι μέρες του Δεκέμβρη αρχίζουν σταδιακά να μεγαλώνουν. Εικόνα με τον άγιο Σπυρίδωνα και σκηνές του βίου του, Θεσσαλονίκη, 18ος αι.

Starting from the feast of Saint Spyridon, the December days gradually begin to lengthen. Icon with Saint Spyridon and scenes from his life, Thessaloniki, 18th c.

19

Δευτέρα • Monday

20

Τρίτη • Tuesday

Ιγνατίου Θεοφόρου

21

Τετάρτη • Wednesday

22

Πέμπτη • Thursday

Αναστασίας Φαρμακολύτριάς

23

Παρασκευή • Friday

24

Σάββατο • Saturday

Ευγενίας Οσιομάρτυρος

25

Κυριακή • Sunday

Η Γέννησις του Χριστού

Με τον Ήλιο και το φως συνδέονται τα Χριστούγεννα, που γιορτάζονται στις 25 Δεκεμβρίου, στη χειμερινή τροπή του Ήλιου, τότε που οι μέρες αρχίζουν πάλι να μεγαλώνουν. Εικόνα με τη Γέννηση του Χριστού, 18ος αι., συλλογή Δ. Οικονομοπούλου.

The Sun and light were associated with Christmas, which is celebrated on 25 December at the winter solstice, when the days once again begin to grow longer. Icon with the Nativity, 18th c., D. Oikonomopoulos Collection.

26

Σύναξη της Θεοτόκου

Δευτέρα • Monday

27

Στεφάνου Πρωτομάρτυρος

Τρίτη • Tuesday

28

Τετάρτη • Wednesday

29

Πέμπτη • Thursday

30

Παρασκευή • Friday

31

Σάββατο • Saturday

01

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2017

Κυριακή • Sunday

Στη βυζαντινή κοσμοθεωρία, στενά συνδεδεμένη με τη χριστιανική, ο Χρόνος ξεκινά με τη δημιουργία του Σύμπαντος και τελειώνει με τη Δευτέρα Παρουσία, το τέλος του Χρόνου. Εικόνα των Αγίων Πάντων, Θεσσαλονίκη, 18ος αι.

In the Byzantine world view, which was closely linked with that of Christianity, Time began with the Creation and ends with the Second Coming. Icon of All Saints, Thessaloniki, 18th c.

Λεπτομέρεια από τη Φιλοξενία του Αβραάμ, ζωγράφος Θεόδωρος, Θεσσαλονίκη, αρχές 18ου αι.
Detail from the Hospitality of Abraham, the painter Theodoros, Thessaloniki, early 18th c.

The desk diary “Telling Time: the Year and its Celebrations”
was printed by the Association of “Friends of the Museum of Byzantine Culture”
in October 2015 in 700 copies.

Texts-Editing

Antigoni Tzitzibassi

English translation

Deborah Brown Kazazis

Conservation of artworks

Giannis Albantis, Lazaros Apokatanidis, Fotini Beltsi, Giorgos Boudalis, Kostas Chatzikonstantinou, Nikos Chatzopoulos, Mania Chrysikopoulou, Athina Dousi, Dimitra Drosaki, Vaios Ganitis, Giorgos Gousias, Dimitris Kalliotzis, Serra Kanyak, Elektra Karagiannidou, Kalliopi Kavasila, Giorgos Kissas, Eleni Koiou, Evangelia Kontaleka, Giorgos Konstantinidis, Andreas Kontses, Giorgos Kottaridis, Dimitra Lazidou, Kyriakos Mathios, Maria Michailidou, Magdalini Mouratidou, Natasa Nisiantsi, Polyxeni Palousi, Athanasios Palousis, Amalia Papadopoulou, Anastasia Siakka, Maria Sotiropoulou, Dimitris Stoupas, Katerina Talarou, Vasilis Triantos, Charalambos Tsaganos, Ioanna Tzinikou, Telemachos Zioutis

Photographs

Stamatis Zoumbourdikoudis, Thanos Kartsoglou, Makis Skiadaresis, Giorgos Fafalis

Special photography & digital recreation of the mosaic floor
with personifications of the year

Thanos Kartsoglou

Design

Dimitris Milosis

Production

MOUGOS-COMMUNICATION IN PRINT

Research in the MBC photographic archive

Magdalini Mouratidou

Το λεύκωμα-ημερολόγιο «Διαβάζοντας τον Χρόνο: το έτος και οι γιορτές του» εκδόθηκε από το Σωματείο των «Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού» και τυπώθηκε σε 700 αντίτυπα τον Οκτώβριο του 2015.

Κείμενα-Επιμέλεια
Αντιγόνη Τζιτζιμπάση

Συντήρηση έργων

Γάννης Αλμπάντης, Λάζαρος Αποκατανίδης, Βάιος Γανίτης, Γιώργος Γούσις, Δήμητρα Δροσάκη, Τηλέμαχος Ζιούπης, Καλλιόπη Καβάσιλα, Δημήτρης Καλλιотζής, Serra Kanyak, Ηλέκτρα Καραγιαννίδου, Γιώργος Κίσσας, Ελένη Κόιου, Ευαγγελία Κονταλέκα, Ανδρέας Κοντσές, Γιώργος Κοτταρίδης, Γιώργος Κωνσταντινίδης, Δήμητρα Λαζίδου, Κυριάκος Μαθιός, Μαρία Μιχαλίδου, Μαγδαληνή Μουρατίδου, Φωτεινή Μπέλτση, Γιώργος Μπουδαλής, Νατάσσα Νησιάντση, Αθηνά Ντούση, Δημήτρης Στούπας, Αθανάσιος Παλούσης, Πολυξένη Παλούση, Αμαλία Παπαδοπούλου, Αναστασία Σιάκκα, Μαρία Σωτηροπούλου, Κατερίνα Ταλάρου, Ιωάννα Τζινίκου, Βασίλης Τρίαντος, Χαράλαμπος Τσαγανός, Κώστας Χατζηκωνσταντίνου, Νίκος Χατζόπουλος, Μάνια Χρυσικοπούλου

Έρευνα φωτογραφικού αρχείου ΜΒΠ
Μαγδαληνή Μουρατίδου

Αγγλική μετάφραση
Deborah Brown Καζάχη

Φωτογραφίες

Σταμάτης Ζουμπουρντικούδης, Θάνος Καρτσόγλου, Μάκης Σκιαδαρέσης, Γιώργος Φαφαλής

Ειδική φωτογράφιση & ψηφιακή ανασύνθεση ψηφιδωτού
δαπέδου με προσωποποιήσεις του έτους
Θάνος Καρτσόγλου

Σχεδιασμός
Δημήτρης Μηλώσης

Παραγωγή
ΜΟΥΓΚΟΣ - ΕΝΤΥΠΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

The association of “Friends of the Museum of Byzantine Culture” was founded in 1988, immediately after construction work on the Museum began. It is thus the only association of friends that started its activity, contributing to the Museum collections’ recording and conservation, before the MBC’s official inauguration in 1994.

The association of Friends forms the link between the Museum and the general public, and its main aims are to provide the museum with moral and material support, assist in its running, help augment its collections, and raise public awareness regarding artefacts related with Byzantine history and art.

The Friends is a non-profit organisation recognised by the state and a member of the Hellenic Federation of Friends of Museums (EOSFIM). Through EOSFIM, it also belongs to the World Federation of Friends of Museums (WFFM).

The membership currently stands at over 1500 and continues to rise yearly.

Executive Committee 2015-2017

Panagiota Gourassa-Georgiadou, Chair

Ypatia Dionysiadou, Vice-Chair

Eliza Alexandridou, Vice-Chair

Athanasios Koukoravas, General Secretary

Magdalini Manoudi, Treasurer

Polytimi Katsochi

Anastasios Plastiras

Michael Rokkos

Athena Sipitanou

Efstratia Stenomeridou - Tsirli

Eleni Hatzigeorgiou

Stamatia Rovatsou

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Το Σωματείο των Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1988, αμέσως μετά την έναρξη κατασκευής του κτιρίου του Μουσείου. Είναι έτσι, ίσως, το μοναδικό Σωματείο Φίλων που άρχισε τη δράση του, συμβάλλοντας στην καταγραφή και συντήρηση των συλλογών του Μουσείου, πριν τα επίσημα εγκαίνιά του που έγιναν το 1994.

Το Σωματείο αποτελεί το συνδετικό κρίκο του Μουσείου με την κοινωνία, με κύριους στόχους την ηθική και υλική ενίσχυση του Μουσείου, τη συμπαράσταση στη λειτουργία του και στον εμπλουτισμό των συλλογών του καθώς και την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού για τα έργα της βυζαντινής ιστορίας και τέχνης.

Αποτελεί μη κερδοσκοπικό σωματείο, αναγνωρισμένο από το κράτος, είναι μέλος της Ελληνικής Ομοσπονδίας Φίλων των Μουσείων (ΕΟΣΦΙΜ) και μέσω αυτής συμμετέχει στην Παγκόσμια Ομοσπονδία Φίλων των Μουσείων (FIMM).

Σήμερα τα μέλη του ξεπερνούν τα 1500 και συνεχίζουν να αυξάνονται κάθε χρόνο.

Διοικητικό Συμβούλιο 2015-2017

Παναγιώτα Γκουράσα-Γεωργιάδου, Πρόεδρος

Υπατία Διονυσιάδου, Α' Αντιπρόεδρος

Ελίζα Αλεξανδρίδου, Β' Αντιπρόεδρος

Αθανάσιος Κουκοράβας, Γεν. Γραμματέας

Μαγδαληνή Μανούδη, Ταμίας

Πολυτίμη Κατσώχη, Μέλος

Αναστάσιος Πλαστήρας, Μέλος

Μιχαήλ Ρόκκος, Μέλος

Αθηνά Σιπητάνου, Μέλος

Ευστρατία Στενομερίδου-Τσίρλη, Μέλος

Ελένη Χατζηγεωργίου, Μέλος

Σταματία Ροβάτσου, Αναπλ. Μέλος

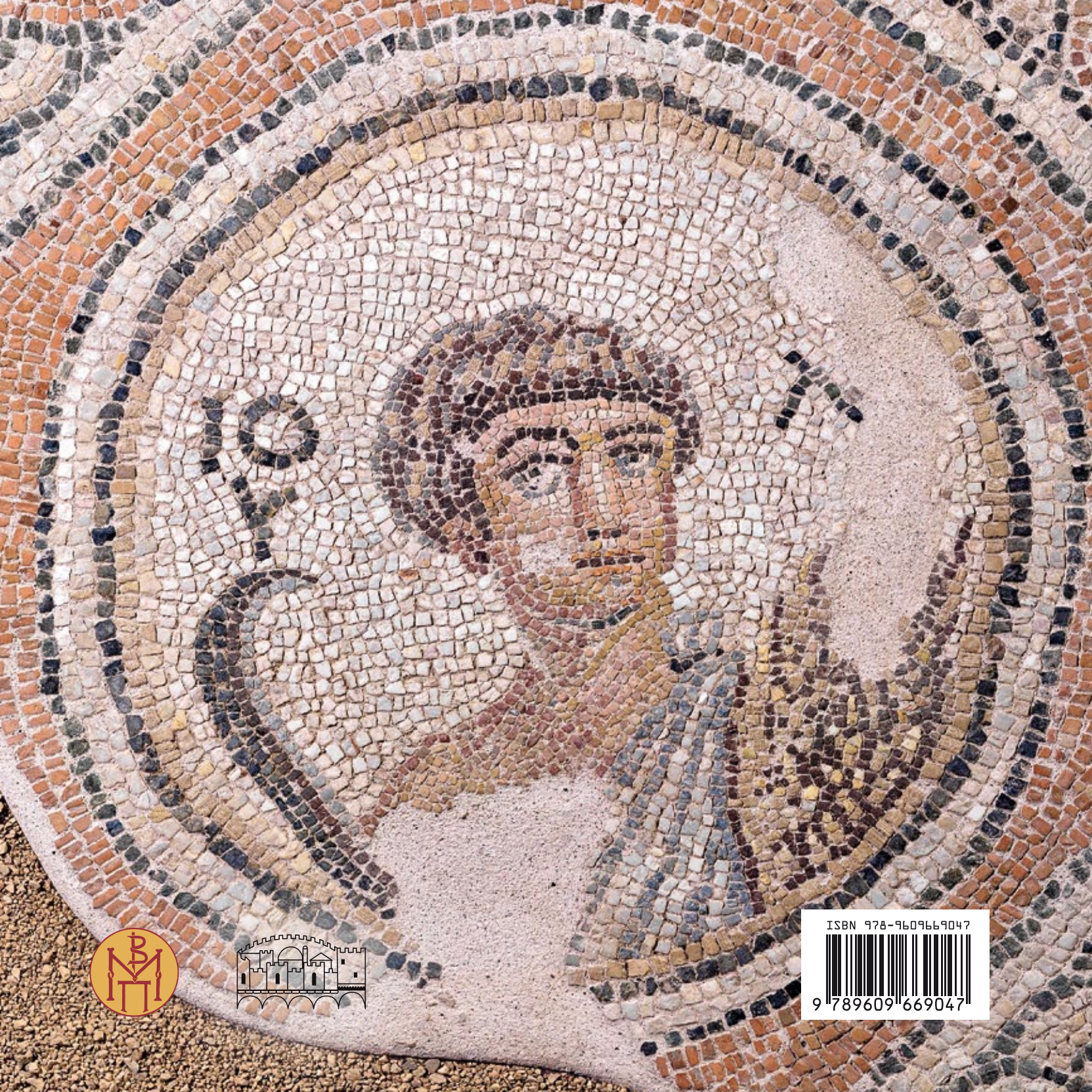

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ASSOCIATION OF THE FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ISBN 978-9609669047

